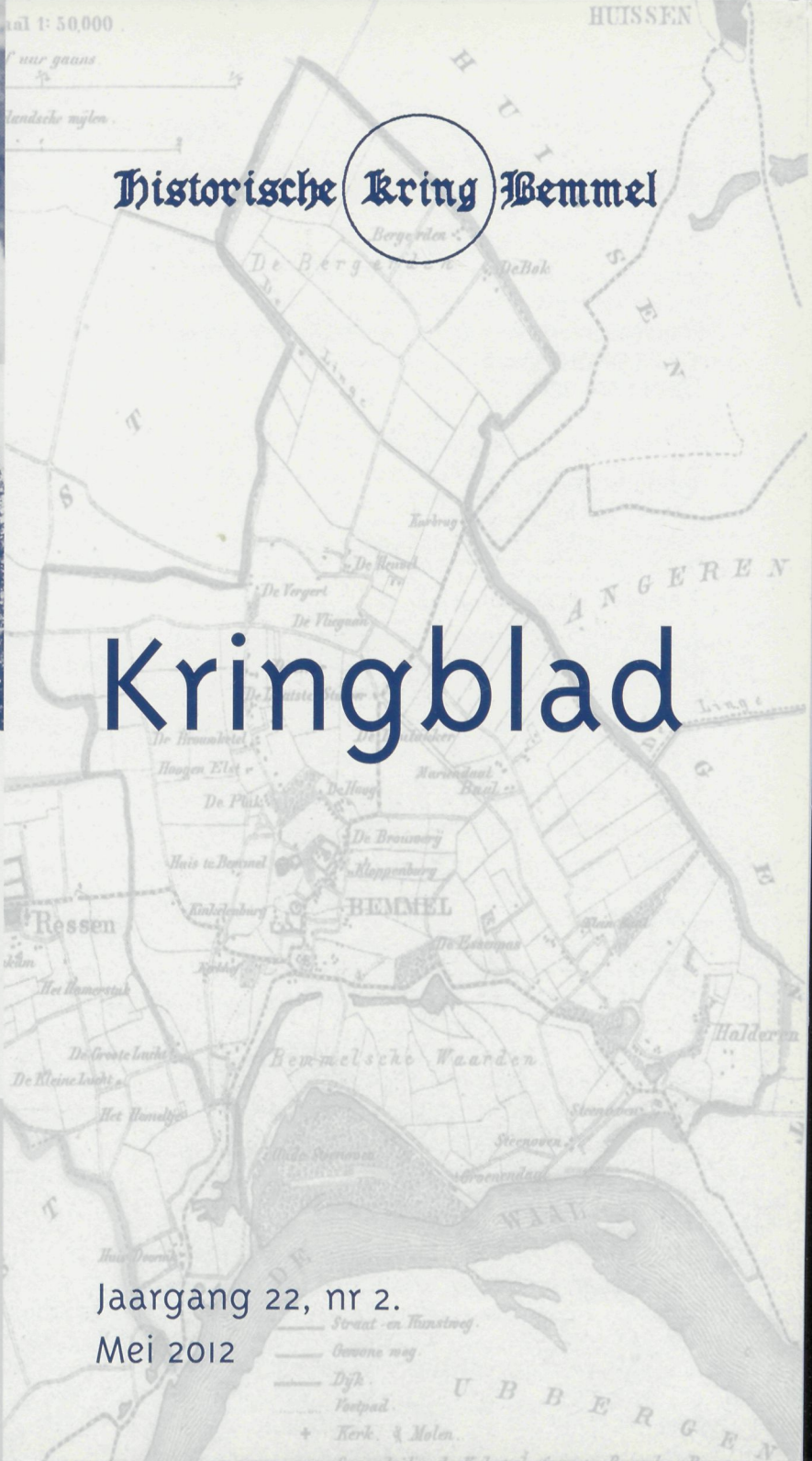

HET NIEUWE HOOGALTAAR
IN DE ST. DONATUSKERK VAN BEMMEL

Historische Kring Bommel

Kringblad

Jaargang 22, nr 2.

Mei 2012

- Straat- en Kunstweg.
- Gewone weg.
- Dijk.
- Postpad.
- + Kerk. & Molen.

Historische Kring Bemmelen

Uitgave ten behoeve van de leden, jaargang 22 no 2.
DATA DRUK Gendt
ISSN 1384-9271

Inhoudsopgave:

Woord van de voorzitter	1
Samenvatting verslag Algemene Ledenvergadering	2
Agenda	4
Betuwse Gedichten	4
Uut de ouwe deus	6
Betuws kind in oorlogstijd	8
De Wasa Orde van George Nathans Dentz	18
Heeft u uw contributie nog niet voldaan?	22
Rabo Clubkas Campagne 2012	22
Aanbieding De Eschdoorn	23
Nogmaals de mobilisatie in Bemmelen	24
Voorintekening Kadastrale Atlas Huissen 1832	26
Toen en Nu	27
Herdenking oorlogsslachtoffers	28
Een beroep op de Parochianen door Priesterzonen van Bemmelen	30
Godsdiensttwist in de trekschuit	44
Karikaturen van bekende Bemmelingen (6)	47
Een korte cursus Genealogie, deel 2	48
Internet wetenswaardigheden	52
Historische context van Rijkerswoerd terug aan de Linge	53
Straatnamen in Bemmelen, Haalderen en Ressen	55
Vooroorlogse Bemmelse voetbalverenigingen	57
De Linge en haar afwatering	59

Dit is de drieënzestigste uitgave van het Kringblad.

Het voornemen bestaat het volgende nummer in september 2012 te laten verschijnen. Kopij voor dat nummer is welkom en kan bij de redactieleden of bij het secretariaat worden ingeleverd. Als uiterste datum voor het inleveren van kopij willen wij graag 1 augustus 2012 aanhouden.

Woord van de voorzitter

Gijs Bouwman

De meivakantie staat al weer voor de deur. Binnen de kring is niet stil gezeten en het plaatsen van een wand in het tweede lokaal van onze kringruimte, waarover ik de vorige keer al schreef, is nu gerealiseerd. We hebben wat meubilair verplaatst en de gekregen kasten en bureaus van de gemeente Lingewaard en van Herman Teunissen op hun plaats gezet. Met dank aan de vrijwilligers.

De eerste ruimte is geheel bestemd voor de bibliotheek en de ontvangst van geïnteresseerden die op zoek zijn naar hun roots of de historie van Bemmelen. De tweede (nieuwe) ruimte is als werkruimte en vergaderruimte ingericht. We hebben meer kastruimte en werkplekken gekregen, zodat onze vrijwilligers comfortabeler uit de voeten kunnen. Ik wil u dan ook oproepen eens te komen kijken.

Op de algemene ledenvergadering heb ik de vraag gesteld of er meer mensen bereid zijn om wat te gaan doen voor de vereniging. Het is van het grootste belang voor het voortbestaan van onze vereniging dat we het aantal vrijwilligers en bestuursleden uitbreiden. Ik zal dan ook in de komende periode leden hiervoor benaderen. Ik hoop in het septembernummer in het voorwoord een aantal van u als vrijwilliger te kunnen verwelkomen.

Als voorbeeld noem ik de jubileumcommissie die ons 25-jarig bestaan in 2014 voorbereid en uit vrijwilligers en bestuursleden bestaat. Dit initiatief verdient navolging voor andere werkgroepen die we graag willen oprichten. Zo moeten we nu bijvoorbeeld "nee" zeggen op een vraag om mee te werken aan een workshop voor groep 8 van de basisscholen. Dit soort verzoeken zouden we graag willen honoreren en we zijn dan ook al op de goede weg met de vrijwilligers die mee willen doen in deze werkgroepen.

Het bestuur is ook op zoek naar vrijwilligers voor de samenstelling van het kringblad. Is schrijven en lokale historie uw passie of wilt u een bijdrage leveren aan het samenstellen van het kringblad neem dan contact met mij op.

Ik wens u veel leesplezier en een goede vakantie toe.

Samenvatting verslag Algemene Ledenvergadering

Het bestuur

Op 20 maart 2012 vond onze jaarlijkse Algemene Ledenvergadering plaats. Er zijn, naast het bestuur, een twaalfstal leden aanwezig.

De voorzitter, Gijs Bouwman, opende de vergadering en bedankte de vrijwilligers voor hun inzet het afgelopen jaar en memoreerde de activiteiten van het afgelopen jaar, zoals de oprichting van de jubileumcommissie voor het 25-jarig jubileum in 2014. Hij deed tegelijkertijd een oproep om foto's, filmmateriaal en/of verhalen aan te leveren bij de commissieleden.

Verder is de kringruimte in De Kinkel aangepast. De open ruimte is middels een wand afgesloten waardoor we die ruimte beter als werkruimte kunnen gebruiken. Voor de inrichting hebben we kasten, bureaus en 2 laptops van een lid mogen ontvangen, een geweldige geste waar we erg blij mee zijn.

Als waarnemend secretaris neemt Gijs Bouwman het verslag van het afgelopen jaar door. Het verloop van het ledenbestand vertoont een lichte daling: van 504 naar 497 leden. Ook het aantal bestuursleden is verminderd doordat de secretaris zijn functie heeft neergelegd vanwege verschil van inzicht en daarnaast heeft Maarten van de Nieuwenhuijzen aangegeven zich niet herkiesbaar te stellen. Hierdoor hebben we dringend versterking van het bestuur nodig. Dhr. G. Barneveld gaf aan interesse te hebben en hij werd uitgenodigd om daarover te komen praten.

Het afgelopen jaar zijn er twee thema-avonden geweest. De laatste avond in oktober moest worden geïmproviseerd aangezien de spreker op het laatste moment af moest haken. Die avond is ingevuld met het vertonen van een film over Market Garden.

De excursie ging naar de Historische Tuinderij "De Lentse Warmoezenier" in Lent. Hier waren een twintigtal leden aanwezig, in twee groepen op zaterdagochtend en zaterdagmiddag.

Het Kringblad verscheen zoals gebruikelijk driemaal, maar doordat minder kopij beschikbaar was waren ze dunner dan de laatste jaren het geval was. Vandaar de oproep om vanuit de leden kopij aan te leveren..

De Open Monumentendag had als thema Nieuw gebruik - Oud gebouw en de Historische Kring Bemmeler verzorgde samen met de gemeente rondleidingen in De Kinkelenburg en de Tabaksschuur.

De penningmeester licht vervolgens het financieel verslag kort toe:

De kosten die de extra editie over De Eschdoorn met zich meebracht, worden gedekt door een subsidie van de Stichting Bemmels-Haalteren en de Stichting De Plak. Dat bedrag is al in 2011 ontvangen maar de uitgaven komen pas in 2012. Op de balans zijn de vaste activa op € 0,- gesteld aangezien we voor de inrichting diverse spullen zoals kasten, bureaus en 2 laptop's gratis gekregen hebben.

De uitgaven zijn lager uitgevallen dan begroot doordat de werkelijke kosten voor de thema-avonden een stuk lager waren aangezien er twee in plaats van drie gehouden zijn en de tweede zelf ingevuld is.

Voor het Kringblad lagen de werkelijke kosten lager doordat we minder exemplaren besteld hebben en er minder kopij was.

De bijdrage in de huisvesting en de subsidie van de gemeente zijn gewoon opgenomen aangezien daarover nog geen definitieve uitspraken door de gemeente zijn gedaan.

De kascontrolecommissie heeft de financiële administratie gecontroleerd en deze keurig op orde bevonden. De commissie stelt voor het bestuur decharge te verlenen voor het gevoerde financieel bestuur, hetgeen door de vergadering met instemming is gebeurd.

De penningmeester heeft vervolgens de ontwerpbegroting toegelicht. Hierin zijn geen schokkende veranderingen ten opzichte van vorig jaar opgenomen. Eventuele resultaten van de Rabo Clubactie zijn nog niet meegenomen.

De begroting is sluitend indien de subsidie van de gemeente binnenkomt. Het voorstel is dan ook om de contributie op hetzelfde niveau te houden als dit jaar. Met de opmerking vanuit de leden dat de begroting zorgvuldig maar voorzichtig is opgesteld, werd de begroting voor 2013 goedgekeurd.

Door de vergadering is het voorstel voor handhaven van de contributie vastgesteld.

Zoals gezegd is bestuurslid Maarten van de Nieuwenhuijzen dit jaar aftredend en Maarten stelt zich niet meer beschikbaar. Maria Janssen-van Gelder, die ook aftredend is, stelt zich wel weer beschikbaar en wordt onder applaus herkozen.

Voor de kascommissie treedt Jan Stuart na 3 termijnen af en de voorzitter bedankt hem voor zijn inzet. Hans Bernds en Richard Rikken blijven aan voor resp. de 3^e en 2^e termijn en Charles Derksen stelt zich beschikbaar en dat wordt dankbaar aangenomen.

Agenda

Bestuur

Het programma voor de rest van dit jaar blijft zoals in het januarinummer al is aangegeven. U krijgt vooraf een uitnodiging.

27 september 2012: Filmavond

21 november 2012: Lezing

Kom ook eens vrijblijvend kijken in ons documentatiecentrum in De Kinkel. We zijn geopend op dinsdag van 10:00 – 12:00 uur en van 20:00 - 22:00 uur.

Betuwse Gedichten

Nol van Rossum

Hieronder een gedicht van Bernard van Meurs, geboren in Nijmegen op 30 april 1835. Hij werd bekend als de Zingende Krekel van het Betuwse Land met zijn bundel het "Kriekende Kriekse", geschreven in het Betuws dialect.

Van Aorum naor Nimwege werd ien 't jaor 1879 de erste Betuwse spoorlijn geopend die over twee bruggen moes, wat nog veul meer heisa gaf dan de aonleg van de hele Betuwelijn ien 't begin van deze eeuw.

Het gedicht "De erste lokkemetief" laot zien hoe de minsen er toen over dochten.

*Oorspronkelijke
Spoorbrug over
de Waalbrug.*

De erste lokkemetief

Nou ik heb 'em gezien, heur de lokkemetief,
Nog vuul ik de griesel ervan deur mien lief.
Zô'n monster da mein ik zô'n aoklig masjien
Is nooit ien 'et durp op de kermis gezien.
Nee, liever nog zie ik, al kost 'et ok meer,
Een zeemarremin, dromeldaoris of beer.

We stoengen van mergen bij 't wachthuus aon 't hek,
Onze erbeier Jan en dan ik, zei de gek,
"Pas op" riep de wachtbaos, "meteen kumt ie 'r aon",
"Al is ie nog wel 'n kartier hier van daon"
En krek dat ie 't zeit, loer ik efkes opzij
Verrechtig, daor kwam ie al dichter naobij,
En, aorigheid was ét te zien ien de vert,
Hoe dichter ie bij kwam, hoe grôter ie werd.

Hie dampte uut zien piep witte rookwolken uut,
En gromde toezoers: uut er vuut uut er vuut
Ik kiek um der was niks gin kraoi op de weg
"Rij mar deur" zoo roep ik, en met da'k et zeg,
Daor gift ien schrauw, da verdekselde ding,
Dâ 'k meinde, dô heuren en zien mien verging,
Hè rrrrt wâ geraos 'k docht de grond zakt ieneen,
'k Zag 'n schiemering veur mien ogen, ik rilde ien de leên,
Den boom griep ik vast, 't was presies if un douw,
Die ik vuulde mar nie zag, me veuruut stooten wou
En veur dô 'k wêr aojem kos haolen verdord
En veur ik ém goed zien kos, daor was ie al vort.

Het erst wâ 'k toen zei was: Heii leefde nog Jan?
Jao zeit ie maor jong vralterierd bin'k ervan.
Ik ôk zei ik jong, 't kan zoowaor in de hel,
Nie slimmer spiktaoklen, geleufde dô wel?
'k Gleuf 't zei t ie, 'k heb er den duuvel zien staon,
Zô'n zwarte sinjeur, en 't vuur porde ie aon.
Zeg duuvel of weerwolf, 't is krek en allins,
Want dô houw ik vol Jan : ik zet 't un mins
Um zóó zonder pèrd, zonder toom, zonder zweep
Zô'n wagen te sturen! Zeg vat je de kneep.

Uut de ouwe deus

Maria Janssen-van Gelder

Dansen bij Jansen

Deze keer he'k gin knipsel zoas anders, mar twee advertenties zoas ze duk ien "De Gelderlander" te zien waren. De breje is uut 1966. De andere van 1973. Vur heel veul Bemmelaars was dit jaorenlang 'n bekende aankondiging. Veul jongelui uut Bemmelen en ok lui uut de buurt hielen d'r rekening mee.

's Zondagsaovens vrij houwen um te gaon **dansen bij Jansen!** 't Hiet dan wel "Het Wapen van Bemmelen", mar da hurde je h'ns nooit, want zowat niemand nuumde dat zo. De jongelui gingen n'r Jansen! Ien mien herinnering was daor altied wat te doen.

ZONDAG 6 FEBRUARI

GEZELLIG DANSEN

in

„Het Wapen van Bemmelen”

Muziek :
TINI BIJSTERVELD

Aanvang 7 uur

Gezellig DANSEN
IN
't Wapen v. Bemmelen

ZONDAG 13 MEI
HARTEN VIJF
AANVANG 19.00 UUR

F.A. H. E. JANSSEN EN ZN. - BEMMEL - TEL. 1265

Hedenavond: THE NEW FOUR

De grote zaal was geopend ien 1963 en wier veul gebruikt vur "rouw en trouw", mar ok vur allerlei andere zaken. Carnaval, Sinterklaos en ok mit de jaorlijkse kermis was 't feest. D'r wier 'n grote tent bij gezet en hôs heel Bemmél ging daor naortoe.

Zo ging da lang goed, mar op 'n kwaoje dag wieren d'r plannen gemakt um 't centrum van Bemmél opnij ien te richten. De zaal zou weg motten um plôts te maken vur nijbouw. Jaoren het 't geduurd vurdat d'r zekerheid was, wat d'r zou gaon gebeuren. Het bedrijf is nou opgeheven. De grote zaal wurd gesloopt! Net gin viefstig jaor het de zaal 't uitgehouwen.

't Wier duk nog "Zaal Jansen" genuumd, mar da was 'n bietje sneu vur de bruurs Roelofs, want zij hebben zowat twintig jaor 't bedrijf gerund en hebben toch hun eigen verdienste vur "Het Wapen van Bemmél". Vur veul Bemmelaars geet hiermee wer 'n stuk vertrouwd verleden weg.

As je meer wil lézen over "Het Wapen", kiek dan es ien 't kringblad. Ien september 2005 het Joop Verburg 'n mooi verhaal daorover geschreven mit foto's van de zaal en 't "**dansen bij Jansen**".

Betuws kind in oorlogstijd

Miep van As-Gaertner

Inleiding

Vaak wordt aan mensen gevraagd wat hun eerste herinnering is. In mijn geval is dat het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog op 10 mei 1940. Ik ben op 30 maart 1937 in Bemmelerhoek geboren, dus 3 jaar en ruim één maand voor de oorlog begon.

Miep van As-Gaertner.

Wat ik me herinner is, dat wij: mijn moeder, mijn broer Jo die zes jaar was, en ik op weg waren naar onze grootouders. Er stopte een auto en een Nederlandse militair zei tegen mijn moeder: "Ga toch met die kinderen van de straat af. Het is veel te gevaarlijk."

Mijn vader was in die tijd lid van de Burgerwacht en de vrijwillige brandweer en daardoor vaak afwezig in zulke situaties. Bij opa en opoe (zoals wij hen noemden) had de hele familie zich al verzameld: de beide broers van mijn vader met vrouw en kinderen en een ongetrouwde inwonende zus.

Al hadden de zoons zelf een gezin, opoe bleef de baas en hield de leiding. De hele bevolking van Bemmelerhoek moest het dorp

verlaten en werd ondergebracht bij boeren die een hooizolder hadden. Wij kwamen bij boer Ran. Ik zie al die gezinnen nog in kringetjes bij elkaar zitten eten en een vrouw die brood sneed tegen haar borsten. Natuurlijk moesten we daar ook slapen. Ik vond het hooi erg prikken in mijn gezicht en daarom gaf Jo me zijn petje om er m'n hoofd op te leggen. Het was een bruin petje met een knoopje bovenop. Ik zie het nog zo voor me!

Terug naar huis

Dat was wel zo'n beetje het laatste wat ik nog weet van die eerste oorlogsdagen. Later heb ik gehoord, dat ons verblijf op die hooizolder maar een paar dagen heeft geduurd. Na 5 dagen had Nederland zich namelijk al overgegeven. Toen we weer thuis kwamen, kon je niet zien dat er iets gebeurd was. Alleen was er een grote pot suiker verdwenen. Praktisch ieder gezin had in die tijd een rek met porseleinen potten met opschrift, waarin suiker, zout, meel, kruiden enz. zaten. Die Duitsers hebben wel dringend behoefte aan suiker gehad!

Latere oorlogsjaren

Van latere jaren herinner ik me niet zoveel. Bij ons gebeurde ook niet zoveel. Wel weet ik nog dat we alsmaar aan mijn moeder vroegen, wanneer de oorlog nou voorbij zou zijn. Alles was op de bon en veel was er niet meer te koop. Mijn moeder kon zo smakelijk vertellen over pinda's en bananen. Die moesten zo lekker zijn, maar wij wisten niet wat we ons daarbij moesten voorstellen, want wij hadden ze nog nooit gezien. We hadden geluk dat mijn vader nogal wat boeren in het dorp kende waar hij nog wel eens wat kon halen. Een keer

was dat een zakje bloem, maar er bleek een gaatje in de zak te zitten waardoor hij net als Klein Duimpje een spoor naar huis had achtergelaten.

Boerderij van de familie Ran.

De schooljaren

Op school werd geoefend wat je moest doen als er een luchtaanval kwam. Op het bevel "dekken!" moest je onder de bank gaan zitten. In 1943 werd ik zes jaar en deed mijn Eerste H. Communie. Er was gewoon een feestje en een mooie jurk. Wel moesten vooral veel bonnen daarvoor bij elkaar worden gespaard.

Tewerkstelling

Geleidelijk aan werden jonge mannen opgeroepen om in Duitsland te gaan werken. Velen onttrokken zich daaraan door onder te duiken. Vlak bij ons huis was een café met een grote zaal daar achter. Een dochter van de eigenaar had verkering met een jongen uit Gennep die bij hen was ondergedoken. Toen hij aan de bar van het café zat, vroeg een binnenkomende Duitse militair om zijn papieren. Was hij nu maar opgestaan om zogenaamd die papieren te gaan halen, dan had hij door de achterdeur kunnen ontkomen, maar hij raakte in paniek en holde weg, natuurlijk met die Duitser achter hem aan. Wij zaten te eten toen we hoorden schieten. Hij is bij ons voor de deur door zijn knie

geschoten, probeerde nog door te lopen en viel toen neer. Wij hebben hem zien afvoeren en jaren niets meer over hem gehoord. Nadat ik in 1970 in Goes was komen wonen, ontmoette ik een man die toen hij hoorde dat ik uit Bemmelen kwam, vertelde dat zijn oom vanuit Bemmelen was afgevoerd naar Duitsland en omgekomen in een kamp. Het bleek om deze jongen te gaan.

Bombardement op Nijmegen

In februari 1944 zat ik in de eerste klas. Het was een stralende zonnige dag toen aan het begin van de middag een enorm tumult uitbrak: vliegtuigen sirenes enz.. Alle kinderen in de klas in paniek. Het bleek dat het op 6 km. gelegen Nijmegen werd gebombardeerd. Een grote vergissing van de geallieerden die de opdracht hadden hun bommen boven de Duitse stad Kleve af te werpen. Een enorme misser met dramatische gevolgen. Er waren 800 dodelijke slachtoffers, vele gewonden en de hele binnenstad van Nijmegen lag in puin. Mijn vader heeft dagenlang branden helpen blussen en de vreselijkste dingen gezien.

Russische soldaten

Voor ons volgden een paar rustige maanden. Wel moesten we de school verlaten, omdat deze werd gevorderd om Russische soldaten onder te brengen. Wij, kinderen, vonden dat natuurlijk helemaal niet erg!

17 september 1944

Op een zondagmorgen, later bleek dat 17 september 1944 te zijn geweest, nadat we net thuisgekomen waren uit de kerk, brak de hel los. Laag overvliegende gevechtsvliegtuigen beschoten Duitse doelen op de grond, vanwaar natuurlijk teruggeschoten werd.

Toen we even buiten gingen kijken bleek het allemaal zo dichtbij, dat het leek of de aanvallers het op ons persoonlijk gemunt hadden. We wisten niet hoe snel we weg moesten komen en we hebben met ons vieren urenlang in de kelder onder de trap gezeten. Mijn moeder, Jo en ik waren ontzettend bang. Vanaf dat moment is mijn vader dan ook bij ons gebleven.

Als er de dagen daarna weer luchtaanvallen waren, zochten we met de hele buurt ons heil bij Bouwman, de horlogemaker, die een grote kelder had. Toen we daar weer een keer zaten, kwam een Duitse militair zeggen, dat we weg moesten, omdat soldaten daar moesten slapen. Na thuiskomst ontdekte mijn vader dat hij zijn tas met papieren daar had laten staan. Hij ging terug maar stuitte op een wacht die zei: "Die Männer schlafen", waarop mijn vader, die nogal kordaat was, dacht: "Als de mannen slapen, dan slapen ze goed" en ging op een onbewaakt moment naar binnen. Een soldaat lag met zijn hoofd op die tas, mijn vader trok hem met kleine rukjes onder zijn hoofd uit en had zo zijn papieren gelukkig weer terug.

Frontlinie

Omdat de Betuwe frontlinie was, werd de toestand met de dag ernstiger. Onze burens Geersing, die 4 kinderen hadden, vroegen of wij bij hen wilden komen slapen. Ons beddengoed ging daarheen en werd beneden in de voorkamer gelegd. Toen wij, de kinderen, nog maar net in bed lagen met onze kleren aan, werd er hard op de voordeur gebonsd. Bellen kon niet, want er was geen stroom meer. Het was een Duitse militair, maar we wisten niet wat hij wilde want niemand sprak één woord Duits. Onze gastouders waren zo geschrokken dat, toen de militair vertrokken was, ieder een kind op de rug nam en beiden op de kousen de achterdeur uit holden. Wij deden eerst onze schoenen aan, maar toen we buiten kwamen, waren ze nergens meer te bekennen. Pas na de oorlog hebben we hen weer terug gezien. Wel hadden we een vermoeden waar ze heen gevlucht waren, dus gingen wij ook die richting uit. Je moest daarvoor langs een huis, waar grind omheen lag en over een sloot. Zij hadden natuurlijk al het nodige lawaai gemaakt door dat grind, dus toen wij ook zover waren, kwam een militair met een zoeklicht vlakbij over het plein van de jongensschool.

BEMMEL. R. K. JONGENSSCHOOL

Het Meestersplein met het meestershuis en de jongensschool.

Mijn vader drukte ons tegen de gevel van het huis en hield zijn hand voor onze mond. Daar hebben we net zo lang gestaan tot die soldaat eindelijk verdween. Een wel erg spannend avontuur voor een 7-jarige! We zijn terug naar huis gegaan en daar hebben mijn moeder en Jo en ik op de kale spiraal van het bed van mijn ouders gelegen. Het beddengoed was nog bij de burens. Mijn

vader zat de rest van de nacht in een leunstoel, maar niemand sliep, want de hele nacht was het een aan- en afrijden van militaire colonnes.

De schuilkelder

De volgende dag besloten mijn ouders om naar mijn grootouders te gaan. Opa had een schuilkelder gegraven achter in de tuin. Dat was een lang smal gat in de grond met balken gestut en daar weer grond overheen, een uitgegraven trapje en langs de wanden banken van grond, waarop je kon zitten of liggen. We hadden ons nog maar net voor de nacht geïnstalleerd toen de mannen die buiten nog een sigaretje gerookt hadden, kwamen melden dat alle boerderijen van Bommel in brand stonden en praktisch de hele bevolking op de vlucht was.

*Het gezin Gaertner,
v.l.n.r. : Miep, Dora
Gaertner-Arends, Wim
Gaertner en Jo.*

Langs het huis van mijn grootouders, die aan de weg naar Haalderen woonden, kwam een lange stoet vluchtelingen voorbij met handkarren, kruiwagens, kinderwagens enz., beladen met allerlei spullen. Onze familie besloot ook die kant uit te gaan. Opa was melkboer en had een platte wagen met een pony ervoor. De wagen werd volgeladen en we vertrokken. Opa en opoe hadden kennissen in Haalderen, de familie Bekker, en wilden proberen daar onderdak te vinden. Omdat ik op dat moment de jongste was, mocht ik op de wagen zitten, maar ik moest wel een fles slaolie vasthouden. Zo'n fles olie was goud waard in die dagen want je kon er niet alleen mee bakken, maar nog belangrijker: het was ons licht! Olie in een glas, een paar drijfvertjes en zie daar! Natuurlijk viel ik in slaap en liet de fles olie kapot vallen. Een kleine ramp in die dagen!

Naar Haalderen

Toen we bij de familie Bekker aankwamen maakte de vrouw des huizes hun 4-jarig dochtertje wakker en zei: "Ansje, we hebben evacués", waarna Ansje vroeg: "mamma, wat zijn dat voor dingen?" We hebben ook daar een paar

spannende weken beleefd en veel in de kelder gezeten. Het was een erg klein huisje, toch verbleven wij er met 12 mensen. Daar zaten we ook toen hemelsbreed een paar kilometer verder de "Slag om Arnhem" plaatsvond. De mannen, die wel eens even de kelder uitgingen, vonden gloeiende scherven op de keukenvloer.

Nadat het eindelijk een tijdje rustig was gebleven, kwamen wij voorzichtig de kelder uit en gingen naar buiten. Daar zagen we door de boomgaarden achter de huizen militairen aankomen in camouflage-uniformen, takken op de helmen en geweren in de aanslag. Het bleken Canadezen te zijn en de volwassenen dachten dat we nu bevrijd werden. Mijn vader ging van enthousiasme staan zwaaien en springen, maar die mannen wezen met hun geweren, dat we weg moesten en gauw! Ze zouden bijna in hun stress het hele gezelschap hebben neergeschoten. We gingen terug naar de kelder, de bevrijding was nog ver weg!

Terug naar Bommel

Luchtfoto van maart 1945 van het centrum van Bommel met de Dorpsstraat, het Meestersplein met de jongensschool en het huis van Gaertner in het Sandershof. De verwoestingen en de inslagen zijn goed te zien.

Het front verplaatste zich steeds en nu was het in Haalderen weer veel te gevaarlijk. Men besloot terug naar Bemmelen te gaan. We gingen te voet, en die tocht vergeet ik nooit meer! Verschillende keren moesten we door de vele ontploffingen in greppels of tegen een huis schuilen. Er lagen dode koeien en paarden met gezwollen buiken en de poten omhoog in de weilanden en we zagen zelfs een dode Duitse soldaat in de deuropening van een huis liggen. Het was een afstand van ongeveer 2,5 km, waar we een halve dag over deden.

Bij de boerderij van Costermans, die als enige nog overeind stond, probeerden we onderdak te vinden. Intussen waren we met 17 mensen, de familie Bekker, wij en ook een oom en tante met 3 kinderen (waaronder een baby) hadden zich bij ons aangesloten. Met zoveel mensen konden we daar niet meer terecht, zodat we een paar dagen in de kelders van de familie Kegels, die zelf al geëvacueerd was, hebben doorgebracht. Het waren prachtige grote kelders met gewelven. Waarom we daar weggingen weet ik niet, maar uiteindelijk gingen we met ons zeventienen naar ons huis. Wij hadden maar een heel klein keldertje (3 x 3 m²), waarin ook de kolen en de aardappels lagen. Die zullen er wel uitgehaald zijn, want we hebben met 15 mensen in dat keldertje geslapen. Mijn neefje Jan, die zes was, en ik sliepen met z'n tweeën op een plank, die over de spekkist lag. Samen hadden we niet veel ruimte, maar de rest had dat ook niet op de vloer! Opa Bekker en z'n ongetrouwde zoon wilden niet in de kelder, maar sliepen in het bed van mijn ouders op de begane grond. Op een nacht is er een granaat in de beerput, pal onder het slaapkamerraam, ingeslagen en de heren zaten helemaal onder de stront!

Deserteurs

Op een dag kwamen er twee militairen in vreemde uniformen bij ons binnenstappen. Ze gaven zich uit voor Engelse officieren, maar ze spraken een heel ander taaltje dan de Engelsen die wij iedere dag zagen. Mijn moeder vertrouwde hen niet want ze hadden geen onderdak noch rantsoenen en Adie Bouwman, die een beetje Engels sprak, kon hen niet verstaan. Ze wilden graag bij ons mee-eten en schoten daarom zo maar een paar kippen dood. Mijn moeder moest die kippen klaarmaken en zo hadden we wel weer een maaltje met z'n allen. Onder het eten stonden hun geweren gewoon in de hoek van de keuken. Dat ze niet oké waren, hoorden we de volgende dag. Het bleken twee Duitse deserteurs te zijn. Ze zijn door mensen van hun eigen leger omgebracht.

De hele dag in de kelder

Vanuit Bemmelen waren al veel mensen geëvacueerd want de toestand werd met de dag nijpender, vooral toen er zo'n 15 meter van ons huis Engels afweergeschut werd geplaatst. Als daar granaten werden afgevuurd, kwamen er natuurlijk ook terug. Daarom moesten we hele dagen in de kelder

doorbrengen. Onze kelder was daarvoor veel te klein en zo kwamen we terecht in de kelders van café Ebbers. Daar konden we overdag wat spelen en 's nachts slapen. We kregen nog versterking van 3 personen, het echtpaar Bouwman met dochter Adie, zodat we nu met 20 mensen waren.

V-2

Als wij overdag in de kelder zaten, ging mijn moeder op een bepaald moment naar ons huis om te koken. Op een dag verveelden we ons en wilden graag mee, maar mijn moeder vond dat niet goed. We zeurden en zo hielden we haar nog een paar minuten op. Gelukkig maar, want vlak daarna viel er een V-2 op de zaal, die aan het café grensde. Als mijn moeder eerder was vertrokken, had dit zeker het einde van haar leven betekend. Ze was er helemaal van overstuurd, ook omdat mijn vader en z'n broer voor de zoveelste keer weer pannen op het dak aan het leggen waren. Die zaal was zo dicht bij ons huis, dat ze beiden zeker geraakt zouden zijn. Later hoorden we, dat mijn vader een soort voorgevoel had gekregen en tegen z'n broer had gezegd, dat ze van het dak af moesten. Ze waren nog maar net binnen toen die V-2 viel. Ze lieten zich plat op de overloop vallen en zagen later, dat van de sokken, die boven hun hoofd te drogen hingen, alle voeten waren afgeschoten! Het is een wonder, dat we dit met ons allen hebben overleefd.

Evacuatie

Op een dag kwam iemand van de gemeente vertellen, dat we nu toch echt weg moesten. Het hele dorp was al geëvacueerd en wij zouden met het allerlaatste transport meegaan. In het dorp bleven alleen enkele mannen achter, die het vee moesten verzorgen. In mijn bezit is het boek "Het manneneiland", geschreven door Hen Bollen en Herman Jansen. Dit boek beschrijft het leven van deze mannen tijdens de oorlogswinter. Eerst was er sprake van dat we naar België gebracht zouden worden, maar Zuid-Nederland was ook al bevrijd en dus gingen we naar de Brabantse Kempen, naar het dorpje Hoogeloon, onder Eindhoven. In Neerbosch, hebben we nog een nacht geslapen in een klooster. Bij aankomst hadden we eerst nog wat problemen, want door onze naam Gaertner dachten ze, dat we Duitsers waren! Vanuit Neerbosch vertrokken we de volgende dag met militaire wagens naar het zuiden.

Verblijf in Hoogeloon

In Hoogeloon aangekomen, stonden onze gastgezinnen ons al op te wachten. Ik moest met m'n grootouders en tante Willemien mee, omdat het gezin dat zich voor 3 personen had opgegeven geen oude mensen wilde. We hebben het daar heel goed gehad en de mensen waren erg aardig. Het allerfijnste vond ik daar wel, dat je elke avond gewoon zonder angst kon gaan slapen! Ik ging daar naar school en elke dag bezocht ik mijn ouders en Jo op hun evacuatieadres. We vierden daar Kerst en Oud en Nieuw en af en toe kwam

iemand uit Bemmelse ons opzoeken. Tijdens de Pinksterdagen is mijn vader op een fiets met cushionbanden (massieve rubberen banden) heen en weer naar Bemmelse geweest om te zien hoe de toestand daar was. Voor mijn achtste verjaardag had de jongste dochter van ons gastgezin een mooie tas gemaakt en van mijn ouders kreeg ik stelten. Die moesten natuurlijk later mee naar Bemmelse!

De bevrijding

Toen Nederland bevrijd werd op 5 mei 1945 hebben wij daar niet eens zo veel van gemerkt, omdat het zuiden de bevrijding al eerder gevierd had.

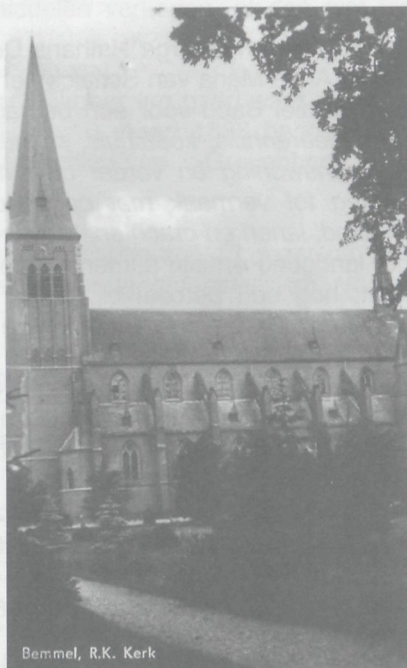
Terug naar huis

R.K. Donatus kerk Bemmelse.

Eind mei mochten wij terug naar huis. Weer gingen we met legerwagens, nu erg gespannen hoe we ons huis zouden aantreffen. Het dak bleek helemaal vernield te zijn door een voltreffer. Tijdens het herstel hebben we zolang bij de familie Stoffels gewoond, die ook in Hoogeloon geëvacueerd was geweest. Verder was er ook heel wat te doen, want de Engelse militairen, die in de winter in ons huis hadden gebivakkeerd, hadden zich wel erg misdragen. Alle spullen uit de kelder waren op de keukenvloer uitgespreid en met verf (mijn vader had een schildersbedrijf) en andere troep overgoten. Dat ze flessen met vlees en groenten hadden leeg gemaakt was logisch, maar dat ze er daarna hun behoeften in hadden gedaan was wel erg schandalig! Met een riek hebben mijn ouders de keuken uitgespit. Tussen de burens en ons huis ontstond een meterslange vuilnisbelt. Mijn oom en tante met 3 kinderen konden niet terug naar hun oude huis en kwamen zolang bij ons inwonen. Alleen hadden we helemaal geen spullen, alles was weg. De militairen hadden zelfs de binnendeuren en de vloer van de voorkamer opgestookt. Geleidelijk aan werd van alles bij elkaar gescharreld en ging het leven weer verder. Bemmelse werd geadopteerd door de gemeente Lisse, die ons erg geholpen

heeft. Toen ik ziek was tijdens de bevrijdingsfeesten, heb ik nog een mooie pop gekregen van een meisje uit Lisse, met wie ik nog jaren gecorrespondeerd heb. Er werden noodwoningen gebouwd, waarvan mijn oom en tante er, na 9 maanden inwoning bij ons, ook een kregen. Mijn vader was als schilder zeer betrokken bij de wederopbouw van het dorp. In Bemmelen was geen enkel onbeschadigd huis te vinden. Ons huis had een blinde muur met allemaal kogelinslagen. Ik weet nog dat ik dacht: "Hoe lang zal het nog duren totdat je niet meer kunt zien, dat het oorlog is geweest?" Helaas vele jaren, de kerk was verwoest en is pas in 1950 hersteld. De spitse toren is nooit meer terug gekomen. Nog lange tijd lag allerlei oorlogstuig in het dorp verspreid. Voor ons kinderen was het wel een prachtig speelterrein, want in b.v. de zwaar beschadigde zaal Ebbers stond heel veel speelmateriaal en het stond er vol met radio's, die de inwoners destijds hadden moeten inleveren.

R.K. Donatus kerk met spitse toren.

Het leven gaat verder

Op een gegeven moment moesten we weer naar school, aanvankelijk op een andere plek omdat de school ook erg onder de oorlog geleden had, en zo werd langzaam het leven weer een beetje normaal. Veel bleef nog op de bon, maar uiteindelijk konden ook wij kinderen proeven hoe pinda's en bananen smaakten!

De oorlog bleef nog jarenlang hét gespreksonderwerp, want er kon geen verjaardag zijn of het ging weer over de evacuatie of een ander oorlogsonderwerp. We hebben veel meegemaakt, we waren alles kwijt, maar godzijdank hebben wij de oorlog overleefd.

De Wasa Orde van George Nathans Dentz

Adri Stuart

In deze aflevering van de serie over mensen en hun onderscheidingen, gaan we het hebben over een onderscheiding die een negentiende-eeuwse eigenaar van De Kinkelenburg van de Zweedse koning kreeg.

In 1862 kopen George Nathans Dentz, een grondeigenaar uit Utrecht en zijn vrouw Anna Maria van Schaick het 'Landgoed de Kinkelenburgh' van jonkheer Jan Michiel Baud voor een bedrag van fl. 28.000,-. De aankoop bestaat uit *"een Heerenhuis, koetshuis, schuur, berg, wasch- en mangelhuis, hofstede of tuinmanswoning en verder getimmer, tuinen met bloemenkast en tuinsloot, aanleg tot vermaak met opgaande bomen en kaphout, boomgaarden en weiland, lanen en grachten, tabaks- en bouwland"*. De percelen liggen rondom het landgoed en zijn samen 9 bunder, 88 roeden en 10 ellen groot. En daar komt nog een perceel bij, deels weiland, deels bouwland, de Zoereweide genaamd. Dat perceel ligt langs de Waaldijk richting Nijmegen en net voor De Pas.

De koper, George Nathans Dentz, is op 22-3-1822 geboren in Amsterdam als zoon van Simon Nathans Dentz en Sophia Leefson en hij trouwt op 3 oktober 1860 op 38-jarige leeftijd in Utrecht met de 28-jarige Anna Maria van Schaick. Het echtpaar krijgt drie kinderen:

- Theodor George Nathans Dentz, geboren 14-7-1861 in Utrecht.
- Huibrecht, geboren 17-6-1862 in Utrecht, overleden in Bemmelen 26-11-1864.
- Sophie, geboren 29 oktober 1864, Bemmelen overleden 5-1-1865 in Bemmelen.

De twee in Bemmelen geboren kinderen overlijden al op zeer jonge leeftijd en de vader overlijdt in hetzelfde jaar als zijn jongste kind, nl. op 22-12-1865 te Bemmelen. Hij is dan pas 43 jaar.

Hoe komt George Nathans Dentz aan zijn onderscheiding?

George Nathans Dentz komt uit een familie van tandmeesters (ook wel dentisten genoemd). De oudst bekende voorvader is Simon Nathans, geboren in 1755. Hij vestigt zich als zelfstandig tandmeester aan de Hoogstraat 7 te Amsterdam. Hij trouwt eerst met Rossie, de dochter van tandmeester Jozef Lehman. Van hem en van zijn vrouw leert hij het vak. Rossie overlijdt en dan trouwt hij met Esther Abrahams en ze krijgen 3 zonen.

De oudste zoon, ook Simon Nathans genoemd en de vader van George Nathans nam, toen de burgerlijke stand in 1811 werd ingevoerd, de achternaam Dentz aan. Hoe toepasselijk.

Tandartsen in die tijd reisden door het land en hielden zittingen waar de mensen met klachten konden komen. Dat gebeurde ook op kermissen. In de kranten maakten ze reclame. Naast het tandentrekken e.d. probeerden ze ook middelen om kies en tandpijn te verzachten te verkopen. Maar ook zgn. paerlwassing, voor witte tanden en mondspoelingen. En zelfs geneesmiddelen. Daar werd echter een stokje voor gestoken want men beschouwde dat als kwakzalverij. Simon Nathans sr. werd wel toegestaan om als tandmeester op te treden maar geneesmiddelen verkopen, al dan niet via derden, werd hem verboden.

Simon Nathans jr. doet het als tandmeester blijkbaar erg goed want hij wordt diverse malen onderscheiden. Zo wordt hij op 10 maart 1836 benoemd tot hof tandmeester van Z.M. de Koning. In het Dagblad van 's-Gravenhage staat het als volgt:

Het heeft Z.M. behaagd, bij kabinetsprescriptie van 10 dezer no. 355 den heer S.N. Dentz hof tandmeester tot tandmeester van Hoogst zelve, in plaats van wijlen den heer M.Bullot.

In 1838 laat hij weten dat hij in Den Haag aanwezig is om geconsulteerd te worden. Opvallend hierbij is de naam van Van Randwijk. Mogelijk familie van Van Randwij(c)k op De Plak en de Pollenbeering en misschien de reden dat George Nathans Dentz naar Bemmelen komt?

*** * * 's GRAVENHAGE. — De heer S. N. DENTZ, Dentiste van Z. M. den Koning, van H. H. K. en K. HH. den Prins en Prinses van Oranje en van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden enz. enz., zal aanstaanden Maandag, den 15, alhier arriveren en tot Zondag, den 21 October, vertoeven. Gelogcerd bij den heer van Randwyk, in het Logement de Toelast, op de Kleine Groenmarkt. Is woonachtig te Amsterdam, op den Kloveniersburgwal, n°. 32, alwaar, men bij deszelfs afwezigheid, zijne Broeders consulteren kan.**

En jaren later krijgt hij bij koninklijk besluit in 1864 de Wasa Orde uitgereikt:

Bij 's Konings besluit is aan S. N. Dentz Jr., te Amsterdam, vergunning verleend tot het aannemen en dragen der versierselen van ridder der orde van Wasa, hem door Z. M. den Koning van Zweden en Noorwegen geschonken.

Simon Nathans jr. was getrouwd met Sophia Leefson. Hun oudste zoon, ook weer Simon Nathans genoemd (de 3^e dus), trouwt met Rebecca Salomons. Deze Simon Nathans ontwikkelde een speciaal narcosemasker waarbij gebruik gemaakt werd van chloroform in plaats van ether. Deze methode was wat trefzekerder dan de ether die daarvoor ook wel als narcose werd gebruikt. Chloroform werd vooral door tandartsen toegepast om de pijn van de patiënt te verzachten. Onder het mond- en neusgedeelte zitten sponsjes die de chloroform vasthouden. Dit verdoofd langzaam de patiënt en houdt hem onder narcose. Als de patiënt onder zeil is dan kan het klepje van de mond weggeklapt worden en kan de operatie beginnen.

Een zoon van deze Simon Nathans is de bekende Theodore Dentz. Hij volgt zijn opleiding in Amsterdam en in Utrecht en vestigt zich in Utrecht alwaar hij de praktijk van zijn zieke oom overneemt. Hij promoveert vervolgens cum laude in de geneeskunde én in de chirurgie en wordt lector tandheelkunde aan de Rijksuniversiteit van Utrecht.

En dan onze George Nathans Dentz. Hij is de derde zoon van Simon Nathans jr. en Sophia Leefson. Hij wordt ook tandmeester en is blijkbaar goed in zijn vak want hij wordt de tandarts van de koning en kroonprinses van Zweden. We lezen in het Algemeen Handelsblad van 1 juli 1852 dat hij onderscheiden wordt, en dat twaalf jaar eerder dan zijn vader! Hij is dan 30 jaar oud.

Z. M. de Koning van Zweden en Noorwegen heeft onzen stadgenoot, den Heer G. N. Dentz, dentiste van Z. M. en van H. K. H. de Kroonprinses van Zweden en Noorwegen, benoemd tot ridder van de Wasa-Orde.

Tien jaar later koopt hij De Kinkelenburg en gaat in Bemmelen wonen. Hoe komt hij in Bemmelen terecht en waarom is hij grondeigenaar en geen tandmeester meer? Wat is er gebeurd dat hij de rust van een kasteeltje in Bemmelen verkiest boven het jachtige bestaan in Utrecht, Amsterdam en Den Haag? De biografische beschrijving van neef Theodore Dentz geeft mogelijk de verklaring: die neemt de praktijk over van zijn zieke oom. Dat moet haast wel George Nathans zijn.

Een andere aanwijzing is de relatie die zijn vader met de familie Van Randwijk in Den Haag heeft. Mogelijk hebben die hem gewezen op het leegstaande kasteeltje in Bemmelen. Jonkheer Baud woonde namelijk niet (meer) in Bemmelen maar in Amsterdam.

Wasa Orde

De Wasa Orde, die in het Zweeds "Kungliga Vasaorden" heet, is in 1772 ingesteld door Koning Gustaaf III van Zweden. Op de dag dat Gustaaf werd gekroond tot Koning. De Zweedse koning is de Grootmeester van de orde. Bij de stichting van de orde kende men alleen ridders. In 1798 werd de orde door Gustaaf IV verdeeld in drie graden en een medaille.

De orde beloonde tot aan de hervorming van de Zweedse ridderorden in 1975 een veelheid aan verdiensten, zoals de Zweedse economie en het bestuur, maar ook landbouw, mijnbouw, bosbouw, onderwijs, kunst, handel, ambacht, industrie en de democratie werd met deze onderscheiding beloond.

Sinds de hervorming van de orden is de orde binnen Zweden door een medaille vervangen en wordt zij niet meer verleend.

Tussen 1772 en 1860 had het kleinood de vorm van een niet gekroond ovaal medaillon. Het ovale medaillon is blauwgrijs met een gouden korenschoof en daaromheen is op een donkerrode ring in gouden letters: GUSTAV DEN III INSTIKARE MDCCLXXII. De ridders van de Wasa Orde dragen het gouden kleinood aan een smal lint op de linkerborst.

In 1860 werden de vier kruisarmen en de beugelkroon toegevoegd.

Bronnen:

- http://en.wikipedia.org/wiki/Order_of_Vasa
- <http://www.historici.nl/Onderzoek/Projecten/BWN/lemmata/bwn1/dentz>
- Biografisch Woordenboek van Nederland 1 (Den Haag 1979)
- <http://www.verreverwanten.nl> (uitzending Barbara en Frits Barend)
- <http://www.kungahuset.se>

Heeft u uw contributie nog niet voldaan?

Nol van Rossum, penningmeester

Een groot deel van onze leden heeft hun contributie voor het jaar 2012 al voldaan. Ook voor degenen die een automatische incasso hebben afgegeven is de contributie afgeschreven.

Voor hen die nog niet betaald hebben verzoeken wij dit zo spoedig mogelijk te doen zodat wij u niet persoonlijk hoeven aan te schrijven. U kunt uw contributie voldoen door € 15,00 over te maken voor een enkel lid, eventueel vermeerderd met € 4,50 per gezinslid, op onze rekening: Rabobank Bemmeler 10.57.26.443 t.n.v. Historische Kring Bemmeler onder vermelding van uw naam en adres.

Rabo Clubkas Campagne 2012

Nol van Rossum, penningmeester

De uitslag van de grote Rabo Clubkas Campagne is bekend. Voor onze kring is deze actie van de Rabo, waar we voor de eerste keer aan meededen, gunstig verlopen.

Op onze kring zijn 156 stemmen uitgebracht en elke stem bracht € 3.40 op. Een dezer dagen wordt een bedrag van € 530,40 op onze bankrekening bijgeschreven!

Voor degenen die wél een rekening bij de Rabo hebben, maar nog geen lid van de Rabo zijn, is het misschien toch te overwegen lid te worden. Dit lidmaatschap is gratis en u ontvangt een paar maal per jaar het magazine "Dichterbij" met nieuws van de Rabo in de Betuwe. En belangrijk voor ons is dat u volgend jaar op de Historische Kring Bemmeler kunt stemmen.

Dank aan alle leden die op onze kring gestemd hebben.

Aanbieding De Eschdoorn

Het januarinummer van ons kringblad ging vergezeld van een extra uitgave over het honderdjarig bestaan van het huis De Eschdoorn. Gijs van Elk, samensteller van deze uitgave en oud-bewoner, schrijft daarover:

'Als je vanaf je eerste levensjaar tot en met de 'cursus voor achttienjarigen' in hetzelfde huis heb gewoond, is dat huis een soort jas voor je geworden waarvan iedere zak is volgepropt met kostbare herinneringen. Het huis De Eschdoorn in Bemmelen is zo'n huis en niet alleen voor mij'.

Er hebben acht verschillende families in dit huis gewoond. De burens zagen nieuwe bewoners komen en ook weer gaan. Zelf bleven de meeste burens er wel wonen, zij het in meerdere generaties. Er zijn daar zo'n 25 kinderen opgegroeid en tel daarbij de ouders en de belangrijkste burens zoals de families Zurné, Bouwman en Spanbroek, dan heb je het toch gauw over zo'n zestig mensen die direct wat met dat huis hebben, of hebben gehad. En al die families en burens hebben aan deze publicatie hun bijdrage geleverd.

Op woensdag 25 januari 2012 j.l. werd het eerste exemplaar van deze extra editie aangeboden aan de heer en mevrouw Persoon, de huidige bewoners van het huis De Eschdoorn. Daarbij kregen ze ook een kunstwerk aangeboden in de vorm van een esdoornblad in brons op een stenen voet waarbij aan de achterzijde de namen van de bewoners van de afgelopen 100 jaar in zijn gegraveerd. Dit gebeurde door de voorzitter van onze vereniging en in het bijzijn van oud-bewoners en burens.

De oud-bewoners en (oud) burens, die bij deze officiële overhandiging uitgenodigd waren, maken uiteraard van de gelegenheid gebruik om hun herinneringen aan dit huis met elkaar te delen.

Aanbieding van het eerste exemplaar van de extra editie door onze voorzitter Gijs Bouwman aan de oud-burgemeester en huidige bewoner van De Eschdoorn, de heer R. Persoon. Daar tussenin zit Gijs van Elk de samensteller van deze editie.

Nogmaals de mobilisatie in Bemmeler

Adri Stuart

De oproep in het artikel over de mobilisatie in Bemmeler in het januarinum-
mer van ons kringblad heeft een tweetal reacties opgeleverd.

De eerste reactie is van de heer Quint uit Bemmeler die de locatie van een
tweetal foto's wist. De eerste foto laat twee soldaten zien met op de achter-
grond links huizen en een schoorsteen. De foto is genomen in de
Groenestraat in Elst in de richting van de jamfabriek van Heinz, voorheen TEO
– Taminiau Elst Overbetuwe. De foto daaronder is nu gemaakt en ongeveer
op dezelfde plaats genomen en zo te zien is de situatie daar, behoudens
nieuwe bestrating, nog vrijwel hetzelfde.

*De Groenestraat in Elst in de
winter van 1939-1940.*

*De huidige Groenestraat
anno 2012, genomen vanaf
ongeveer dezelfde plaats.*

Het huis op de andere foto heeft een gebroken kap en een dakkapel. Dit huis staat rechts van de twee soldaten op de eerste foto, zie ook de sloot op beide foto's. Op de detailfoto hieronder rechts is te zien dat onder de dakgoot en om het raam van de dakkapel een rij stenen zichtbaar is. Op de onderste foto, die onlangs is gemaakt, is de rij stenen en de dakkapel nog steeds te zien. Het huis, Groenestraat 5, is na de oorlog grondig verbouwd. De symmetrie is weg nu een raam en de voordeur verdwenen zijn en het andere raam vergroot is.

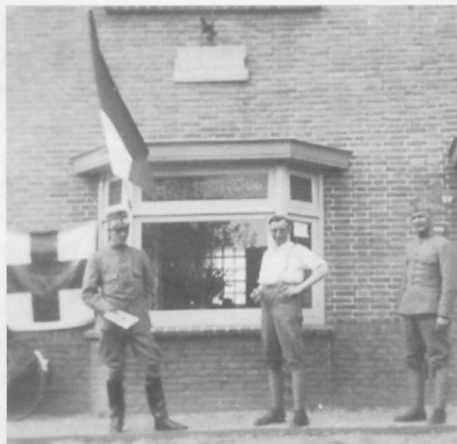
Nevenstaand huis is Groenestraat 5 in Elst. Tijdens de mobilisatie 1939/1940 in gebruik door de fourier.

Een tweede reactie ging over de plek waar de soldaten gelegerd waren. Volgens Jan Costermans waren de soldaten tijdens de mobilisatie in hun huis "De Leemkuil" ondergebracht. Een officier, kapitein Jansen uit Nijmegen, was in het huis ondergebracht en had zijn kantoor in de eetkamer. Dan was er nog een luitenant Zweers/Sweers uit Hilversum. De onderofficieren werden

ondergebracht in het koetshuis en de soldaten in de schuur op de deel. Jan kan zich nog herinneren dat hij als 5 à 6-jarige jongen achter de soldaten door de Leemkuilselaan marcheerde

Dan nog de laatste foto. Op het bordje dat boven het raam geplaatst is staat "Irene". Mogelijk is dit niet de naam van het huis, maar die van de prinses die op 5 augustus 1939 geboren is. Het bordje lijkt provisorisch gemaakt. Voor de feestelijke gelegenheid is de vlag uitgehangen en dragen de militairen het officiële tenue.

Wellicht is de man links de brenger van het blijde nieuws.

Voorintekening Kadastrale Atlas Huissen 1832

Adri Stuart

De Stichting Werkgroep Kadastrale Atlas Gelderland zal deze zomer het eerste exemplaar van de Kadastrale Atlas Huissen 1832 aanbieden aan burgemeester De Vries van de gemeente Lingewaard.

In deze kadastrale atlas zijn gegevens opgenomen van de kadastrale gemeente Huissen van het jaar 1832. Dat jaar is het officiële begin van het kadaster. De atlas bevat een aantal kaarten waarop alle percelen van de kadastrale gemeente zijn getekend. Hierbij behoren ook de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels waarin per perceel is aangegeven wie de eigenaar is, hoe groot het is, waarvoor het gebruikt wordt zoals weiland of bouwland. Voor de bebouwing wordt het tarief voor de grondbelasting vermeld. Verder is informatie te vinden over de grenzen van de gemeente Huissen, de secties, de rechten en de eigenaren.

Intekenen op de Kadastrale Atlas Huissen 1832 kan door naam en adres schriftelijk door te geven aan SWKAG, Markt 1, 6811 CG Arnhem met vermelding of men met naam opgenomen wil worden in de atlas.

Meer informatie is te verkrijgen bij de heer A. Wolters van de Weij, telefoon 026 325 06 35.

Toen en Nu

Maria Janssen-van Gelder

"Het Wapen van Bommel" zoals we het kennen. Al ruim zestig jaar maakt het gebouw deel uit van het straatbeeld. Het kwam tot stand in een periode van nieuwbouw na de oorlog. Het oude gebouw van de familie Janssen met o.a. bakkerij en winkel was voordien gelegen aan de over-

kant aan de Dorpsstraat, ongeveer op de plaats waar nu de Dr. Poellstraat begint. Door de vernielingen in de oorlog was een nieuw pand noodzakelijk geworden. De eerste steen werd gelegd door Joseph Janssen op 6 januari 1949. Er was een bakkerij, een winkel en een café in het pand. Op de oude foto is de winkel op de plaats waar de luifel is uitgezet.

Onlangs werd een recente foto gemaakt. Door de jaren heen heeft "Het Wapen" een ander aanzien gekregen. De winkel en de bakkerij zijn al lang verleden tijd. Het café bleef en heel lang was het goed toeven in het restaurant en in de serre. Helaas is onlangs het bedrijf opgeheven, tot verdriet van veel Bemmelaars.

Het gebouw zal wel blijven, maar veranderingen komen zeker!

Herdenking oorlogsslachtoffers

Adi van Oijen-Brussen

Na afloop van de herdenkingsdienst op 4 mei 2011, is het idee ontstaan om de mensen uit Bemmeler Haalderen en Ressen die zijn overleden door het oorlogsgeweld te gedenken.

Het bevrijdingsmonument in Bemmeler Haalderen herinnert aan de verovering van Bemmeler Haalderen en het terugdringen van de bezetter tot de lijn Rijkerswoerd-Baal-Haalderen op 25 september 1944 door het 5e Bataljon van het East Yorkshire Regiment.

Het monument bestaat uit een mannenfiguur in brons, oprijzend uit de puinhopen van een verwoeste plaats, die wanhopig roept: "Waarom ik".

Met dit monument wordt de bevrijding herdacht, maar niet de slachtoffers die de oorlog heeft gemaakt. Zowel burgers als militairen. Ook nu ruim 65 jaar na de bevrijding is er nog steeds veel verdriet onder de families van deze slachtoffers.

In de genoemde herdenkingsdienst heb ik onderstaande tekst voorgelezen. Hierin heb ik aandacht gevraagd voor de vermiste soldaten op de Grebbeberg, waaronder twee mannen uit Bemmeler Haalderen:

Tijdens de slag om de Grebbeberg in mei 1940 zijn 424 Nederlandse militairen gesneuveld. Allemaal mannen in de kracht van hun leven, met een toekomst voor zich. Een toekomst die dan plots voorbij is. 424 families rondom de gesneuvelde militairen, allemaal met hun eigen verhaal, met hun eigen verdriet. Families die ondanks dit verlies toch weer aan hun toekomst moesten gaan werken. Van deze 424 militairen werden er 419 geïdentificeerd en begraven, het merendeel op de Grebbeberg zelf, de rest elders in Nederland.

1 militair kon in 1940 niet worden geïdentificeerd en kreeg een graf met het opschrift "Onbekende soldaat." Afgelopen maart, ruim 70 jaar na de gevechten op de Grebbeberg heeft DNA-onderzoek uitgewezen dat de

stoffelijke resten van de onbekende militair op de Grebbeberg toebehoren aan de soldaat W.F. Brummelhuis. De laatste onbekende soldaat is niet langer onbekend.

Dat betekent dat er nog altijd vier militairen zijn vermist. Vier militairen, in de kracht van hun leven, met een toekomst voor zich die plots voorbij was. Vier families rondom de gesneuvelde militairen met hun eigen verhaal, met hun eigen verdriet.

Laten we vanavond met eerbied stil staan bij deze Betuwse militairen en hun families.

Uit Heteren:

Gerrit Jan de Man

Uit Ochten :

Bartus van de Wal

Uit Bemmél :

Adrianus Everardus van Hal,

Gerard Theodorus Rensen

Deze mensen gaven hun leven voor onze vrijheid. Laten wij dit nooit vergeten.

Na deze herdenking heb ik met diverse mensen gesproken over deze slachtoffers, maar ook over andere oorlogsslachtoffers uit Bemmél. Ook zij hebben behoefte aan een permanent herdenkingsmonument voor alle Bemmelse slachtoffers.

Oproep aan de lezer

Wij willen graag zicht krijgen op de oorlogsslachtoffers van Bemmél, Haalderen en Ressen, zodat wij hen niet vergeten, we willen hen graag gedenken met een monument.

Wij vragen u

Wilt u uw herinneringen met ons delen en de namen en de verhalen daarachter aan ons doorgeven. Heeft u ideeën voor een monument en wilt u met ons meewerken, graag een reactie naar mij, telefoon 0481-463633.

Henry Peren,

Theo Peren,

Adi van Oijen-Brussen,

neven en nicht van Adriaan van Hal.

Een beroep op de Parochianen door Priesterzonen van Bemmelen

Voorwoord Maria Janssen-van Gelder

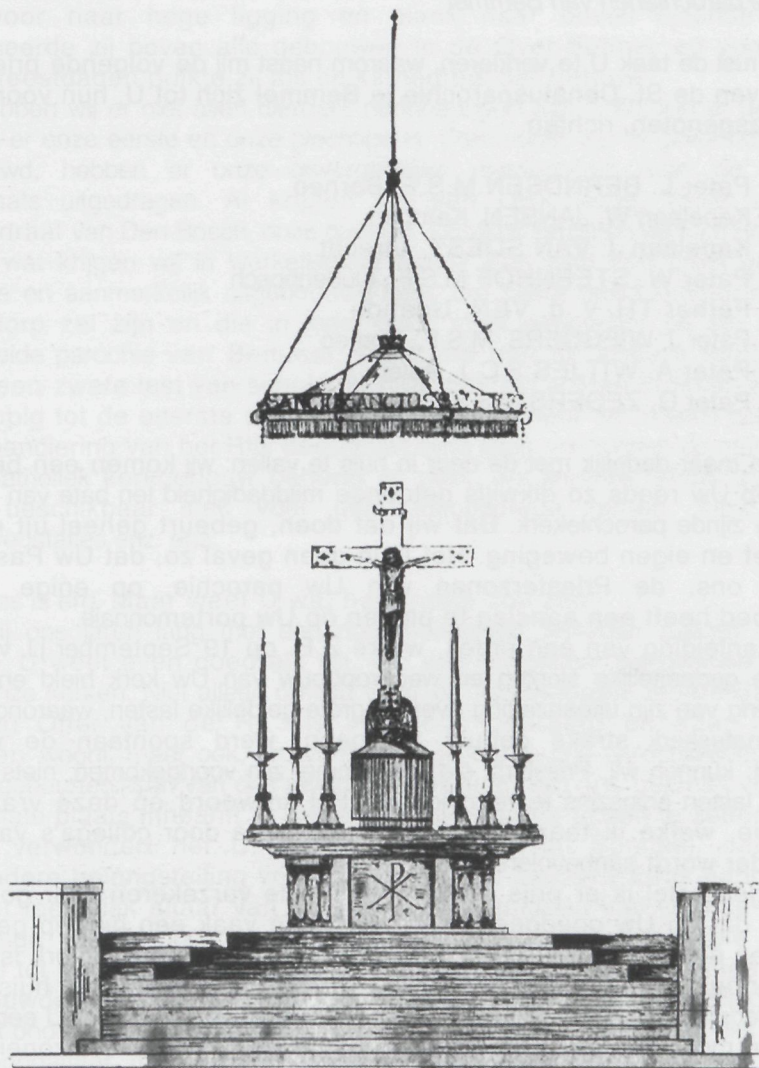
Nu de kerkgebouwen in onze regio in de belangstelling staan en er wordt gesproken over sluiting of afstoting van de gebouwen is het misschien wel goed om eens even stil te staan bij de wederopbouw na de oorlog.

In het oorlogsgeweld dat in onze streek vooral na september 1944 hevig woedde, werd de Donatuskerk grotendeels vernield. Na de bevrijding moest de kerk weer worden opgebouwd en ingericht en daarvoor was heel veel geld nodig. De pastoor van destijds, dr. Willem Mulder, ging zelf de boer op om in verschillende kerken in Nederland te preken en te collecteren voor de herbouw van de kerk. Natuurlijk waren er uitkeringen van verzekeringen en het bisdom en was er hulp van andere parochies, maar aan de leden van de Donatusparochie werden ook bijdragen gevraagd.

1 mei 1949 was een bijzondere dag. Priesterzonen uit de parochie preekten in vier H. Missen om gelden bijeen te brengen voor de kerk en voornamelijk het Hoogaltaar.

Enige tijd geleden kreeg ik van een van onze leden een, jarenlang zorgvuldig bewaard, boekje waarin de priesters een beroep doen op de parochianen. In het boekje worden nog eens de gebeurtenissen die vooraf gingen besproken. De hele tekst drukken we hierbij af.

HET NIEUWE HOOGALTAAR
IN DE ST. DONATUSKERK VAN BEMMEL

Waarom wij schrijven en spreken

Aan alle parochianen van Bemmeler

Op mij rust de taak U te verklaren, waarom naast mij de volgende priesterzonen van de St. Donatusparochie te Bemmeler zich tot U, hun voormalige dorpsgenoten, richten.

Pater L. BERNDSEN M.S.F. Borneo
Kapelaan W. JANSEN, Kampen
Kapelaan J. VAN SOEST, Utrecht
Pater W. STEENHOF M.S.F., Oudenbosch
Father TH. v. d. VEN, Uganda
Pater J. WIEGERS, M.S.F., Borneo
Pater A. WITJES S.C.J., Asten
Pater G. ZEGERS M.S.F., Baarlo

Om dan maar dadelijk met de deur in huis te vallen: wij komen een beroep doen op Uw reeds zo dikwijls getoonde milddadigheid ten bate van Uw in opbouw zijnde parochiekerk. Dát wij dat doen, gebeurt geheel uit eigen initiatief en eigen beweging. Het is in geen geval zo, dat Uw Pastoor-Deken ons, de Priesterzonen van Uw parochie, op enige wijze beïnvloed heeft een aanslag te plegen op Uw portemonnaie.

Naar aanleiding van een preek, welke Z.E. op 19 September j.l. voor U over de gedeeltelijke sloping en wederopbouw van Uw kerk hield en naar aanleiding van zijn uiteenzetting over de grote geldelijke lasten, waaronder de St. Donatuskerk straks gebukt zal gaan, werd spontaan de vraag gesteld: kunnen wij, Priesters, die uit Bemmeler zijn voortgekomen, niets doen om die lasten enigszins te verminderen? Het antwoord op deze vraag is de actie, welke ik thans bij U inleid en welke door collega's van mij hieronder wordt aanbevolen.

Vervolgens stel ik er prijs op U met klem te verzekeren zéér goed te weten, dat op Uw goedgeefsheid maar al te vaak een beroep gedaan wordt en dat U niet altijd kunt blijven geven. Niet alleen Uw kerk is door het oorlogsgeweld getroffen, maar wellicht ook Uw eigen huis, Uw eigen bedrijf. Uw wederopbouw- en herstelmoelijkheden zijn voor U een bron van vele moeilijkheden en vele zorgen. Dat weten alle Priesterzonen van Bemmeler en zij hebben werkelijk met U te doen.

Dan nog dit : wij komen bij U aankloppen om Uw geldelijke bijdragen, niet voor Uw pastoor en kapelaans, maar voor U zelf en voor Uw nageslacht. Pastoors komen en gaan en als zij gaan, nemen zij de kerk niet mee ; want die

kerk is van Uw parochie, dus uiteindelijk van U en van hen, die na U komen.

Tot het jaar 1944 hadden wij een pracht kerk. Wij waren er allen trots op. Door haar hoge ligging en slank naar boven rijzende lijnen domineerde zij boven alle gebouwen in de Over-Betuwe en vooral op onze feestdagen prijkte zij als de kathedraal der Betuwe.

En hebben wij er niet allen dierbare herinneringen aan ? Wij zijn er gedoopt, deden er onze eerste en onze plechtige H. Communie, zijn er gevormd, zijn er getrouwd, hebben er onze onvergetelijke overledenen naar de laatste rustplaats uitgedragen. Al krijgen wij een kerk terug, mooi als de kathedraal van Den Bosch, onze oude St. Donatus vergeten wij toch niet.

Maar wat krijgen wij in werkelijkheid terug? Een voor een groot gedeelte nieuwe en aanmerkelijk uitgebouwde kerk, die heus geen ontsiering van ons dorp zal zijn en die in ieder geval meer aangepast zal zijn aan de gegroeide parochie van Bemmeler. Maar die van de andere kant jaren lang een zware last van schuld op haar dak zal voelen drukken en zich voorlopig tot de uiterste soberheid in haar interieur zal moeten beperken. De financiering van het Rijk beschouwt bijna alles, wat binnen de muren van een Katholiek kerkgebouw behoort of past, als weelde, zodat zij geen geld beschikbaar stelt voor gebrandschilderde ramen, kerk orgel, kruiswegstaties enz. enz.

Dit alles is erg. Maar weet U wat het ergste zou zijn?

Als wij ons jaren lang met een nood-hoogaltaar tevreden zouden moeten stellen. U weet even goed als wij, dat een hoogaltaar het centrale punt is van onze kerken. Niet alleen omdat daar de Allerhoogste iedere dag Zijn eeuwig Offer van de H. Mis voor ons opdraagt en daar in ons midden woont, maar ook, omdat het hoogaltaar in ons parochieleven bij de grote gebeurtenissen van ons persoonlijk leven en van ons gezinsleven een kardinale plaats inneemt. Ik behoeft U dat niet nader uiteen te zetten.

Maar verwondert het U, dat wij, Priesters van Bemmeler, een heel bijzondere belangstelling voor Uw hoogaltaar hebben ? Eens hebben wij op het feestelijk altaar van de oude kerk temidden van U onze eerste plechtige H. Mis opgedragen. God geve, dat na ons nog vele zonen van U tot het H. Priesterschap geroepen zullen worden om eenmaal in de herbouwde kerk met Uw aller gelovige en hartelijke belangstelling, zoals wij dat ondervonden, hun eerste H. Mis op te dragen. Maar dan niet op een noodhoogaltaar, maar op een monumentaal altaar, een parochie als die van Bemmeler waardig. Daarvoor komen wij nu schriftelijk en op Zondag 1 Mei a.s. mondeling Uw milde bijdragen vragen. Het ontwerp van dit werkelijk schone hoogaltaar, dat bedoeld is om straks hét sieraad van Uw kerk te worden, vindt U hierin afgebeeld.

Wij kunnen niet beoordelen of het mogelijk is dit altaar te financieren met de giften van een paar kapitaalkrachten onder U. Maar al zou dit

mogelijk zijn, dan zouden wij het nog niet wensen. Juist het hoogaltaar, het schoonste en verhevenste bezit van Uw parochiegemeenschap, moet door Uw aller offervaardige medewerking tot stand komen. Het moet opgebouwd worden met de stenen van alle parochianen, de kleine maar daarom niet minder kostbare steentjes van de slecht bedeeden, die het weinige dat zij kunnen missen, graag geven, de grotere stenen van de beter gesitueerden, die een royale greep in hun beurs kunnen doen.

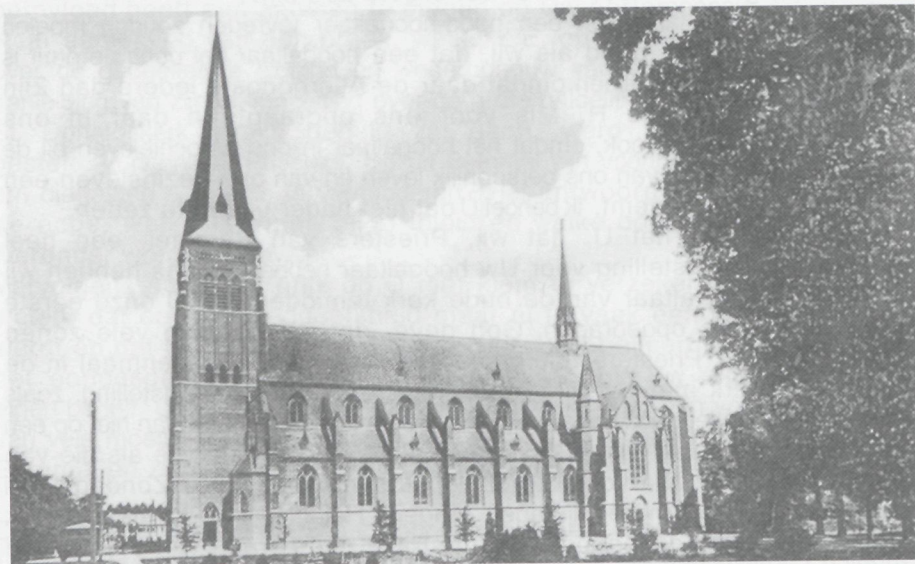
Dierbare parochianen, hoe andere priesterzonen uit Uw midden hierover denken, schrijven zij U hieronder van heinde en ver.

En op Zondag 1 Mei zullen enkelen van ons U dit in een preek uiteenzetten. Het programma van die Zondag vindt U op bladzijde 16.

Waarvoor wij aldus willen ijveren, is voor een waardige kerk en een waardig hoogaltaar. Dat is dus voor het Huis, waarin God temidden van U zal wonen ; voor het Altaar, waarop Uw hoogste belangen op de meest krachtdadige wijze behartigd zullen worden ; voor de eer van Christus en de bloei van Zijn Rijk onder U ; voor de veiligstelling der edelste belangen van U en van Uw kinderen.

God zegene onze actie op de voorbede van O. L. Vrouw van Altijddurende Bijstand, op de voorbede van St. Donatus, Uw parochiepatroon.

PATER D.C. TERSTEEGEN O.P., VENLO

ZO WAS HET EENS

Christus' Altaar is Uw Altaar

Dorpsgenoten

Nog altijd blijft het priesterfeest, dat ik voor zoveel jaren terug in Bemmeler heb mogen vieren, een der fijnste herinneringen uit m'n leven. Zij die daarbij tegenwoordig waren herinneren zich nog hoe alles meewerkte, groot en klein, ieder op zijn wijze er naar beste kunnen, om die dag onvergetelijk te maken voor Neomist en Familie. De wegen naar de kerk en de grote mooie kerk zelf vol mensen, vol bloemen en vol muziek !

Sindsdien is er veel veranderd. De kleinen die toen de kinderoptocht vormden en door de straten trokken vol kinderlijke blijheid en onbezorgde onschuld, zijn groot geworden volwassen mannen en vrouwen ! En van de ouderen hoevelen zijn er reeds voorgoed van ons weggegaan.

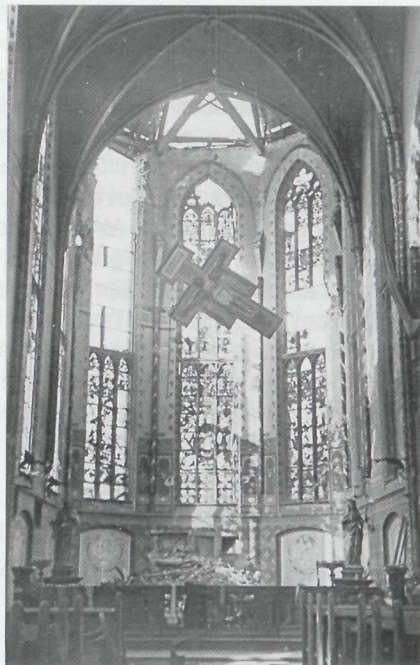
Het pijnlijkste echter is toch wel de prachtige kerk van Bemmeler, geworden tot een ruïne. Dat treft iedereen die de plaats bezocht : zonder die kerk is Bemmeler eigenlijk geen Bemmeler meer.

Nu is er gelukkig besloten alles weer zoveel mogelijk te herstellen. Iedereen begrijpt, dat dit niet gemakkelijk zal zijn en de Herder der parochie nogal hoofdbrekens zal bezorgen.

Maar als nu alle parochianen weer eens op dezelfde manier als toen (en zoveel malen nog daarna) samenspannen om door gebed en geldelijke steun hun kerk te herstellen nu niet alleen versieren voor een Neomist maar voor alle toekomstige Neomisten, voor al uw kinderen, voor u zelf !

Wat een geweldige kracht zou er uitgaan van zo'n eendrachtige samenspanning. En wat moet O.L. Heer een parochie zegenen die zo eensgezind Zijn huis herstelt, want uw kerk is Zijn huis, Zijn kerk is uw huis, Zijn altaar is uw altaar !

Daarom ! ... slaat de handen ineen en bouwt voor Jezus onder u een zo waardig mogelijk verblijf. Hij zal zich in edelmoedigheid nooit laten overtreffen.

PATER A. WITJES S.C.J. ASTEN

ZO WERD HET EENS

De Afrikaanse wildernis roept U

Dierbare Medeparochianen

Heel graag spreek ook ik vanuit de Afrikaanse wildernis mijn woordje van aansporing tot edelmoedigheid voor de wederopbouw van onze Bemmelse parochiekerk. De herinnering aan de schone dag van mijn eerste H. Mis in onze oude prachtige St. Donatus heeft mij in mijn 17-jarig missiewerk vaak gesterkt, als de eenzaamheid op mijn afgelegen missiepost en als de overstelpende zorgen, geestelijke zowel als financiële, mij neerdrukten. Als de ontgoochelingen en teleurstellingen van het moeilijke bekeringswerk mij soms een beetje ontmoedigden, dan werd ik dikwijls opgebeurd door de gedachte aan dat mooie Roomse leven in Bommel een ideaal dat ik me voorstel als een verre toekomstdroom voor mijn Afrikaanse parochie. Toen ik in 1947 thuis was ben ik meerdere malen naar de ruïne gegaan van de oude kerk en met weemoed in mijn hart heb ik staan staren naar dat Godshuis, waaraan zoveel pieuse herinneringen voor mij verbonden waren.

Tweemaal in mijn leven als Priester heb ik Bommels' edelmoedigheid ondervonden voor mijn missiewerk. Deze keer wordt er gevraagd voor Uw eigen kerk, voor het Huis van Uw en mijn God, voor de tempel waar Uw kinderen en kindskinderen zullen gedoopt worden, waar U en zij zullen gesterkt worden door Christus' kostbaar Vlees en Bloed, waar U en zij heling zullen vinden voor zieke zielen, waar zij zullen neerknielen als man en vrouw om God's zegen te vragen over hun nieuw begonnen leven en waar, moge God het geven, nog vele parochiezonen hun eerste H. Mis zullen mogen opdragen. Welaan dan, weest edelmoedig op Zondag 1 Mei. Geeft wat U kunt en een klein beetje meer, zodat Gods Huis in Bommel en met name Zijn hoogaltaar weer spoedig moge staan als een monument van Bommel's onwankelbaar Gods vertrouwen en Bommel's liefde voor ons aller Meester, Wiens genoeg het is om te wonen temidden van Zijn kinderen. Ik draag op deze Zondag mijn H. Mis op voor het welslagen van deze edele onderneming en zo ben ik dan in geest en gebed- verenigd met U op deze dag. God zegene U allen,

Uw toegenegen in Christus,

FATHER THEO VAN DEVEN, UGANDA, AFRIKA

Geeft met liefde

Parochianen van Bemmél

Pijnlijk was het voor LI en mij, bij onze eerste komst na de bevrijding in Bemmél naast de uitgebreide verwoesting' aan have en goed, ook het hart van de parochie, waarop wij trots waren, de kerk, als een wrak terug te zien. Vanzelfsprekend had de huisvesting van de bevolking de meest mogelijke voorrang. Zodoende moest de kerk onder invloed van weer en wind wel onvermijdelijk steeds verder vervallen. Verheugend is het, dat thans, door het voortvarende werken van Uw herder, Deken W. Mulder, de kerk het huidige stadium van herstel en wederopbouw met rasse schreden gaat inhalen. Er wordt hard gewerkt aan herbouw en uitbreiding en laten we hopen, dat het lukt om vóór het einde van dit jaar de kerk, zij het misschien niet zo groots en minder royaal gemeubileerd, klaar te krijgen. U zult moeten toegeven, dat de financiële puzzle, die de herbouw en aankleding van de kerk met zich meebrengen, iets meer tijd zullen vergen, dan de plannen, hoe de kerk moet worden, geëist hebben.

Die lasten mogen we niet voor herder en kerkbestuur alleen laten, maar zullen we als parochie-gemeenschap eensgezind dragen.

Daar nu wij, priesterzonen van de parochie, ons steeds verbonden blijven voelen met de parochie Bemmél, hebben we „listig samengezworen" en ons afgevraagd, wat wij in deze konden doen. Bovendien dwongen de herinneringen aan de oude kerk, zoals ons Doopsel, eerste H. Communie, eerste plechtige H. Mis en het vele, dat we in geestelijk opzicht daar ontvingen, ons wel, om te doen wat we konden. Het resultaat daarvan was : het plan de campagne, dat U hierboven omschreven vindt : een met vereende krachten beraamde aanslag op uw weldadigheid en parochieliefde. Enerzijds is het wel jammer, dat U naast Uw vele financiële lasten, ook nog onze „aanval" te verduren krijgt, maar dit kon niet anders en we hopen, dat U zonder tegenstand capituleert !! Bedenkt : God helpt, die zichzelf helpen. Gaat daarom op 1 Mei in uw weldadigheid voor het altaar der nieuwe kerk tot het uiterste van Uw kunnen of beter geeft met liefde, want de liefde berekent niet of het nog wel kan, maar geeft ruim, met wegcijfering van zichzelf.

Zo werken we samen aan de vermeerdering van Gods eer en aan een steeds hoger geestelijk peil van onze eigen parochie, die een brandpunt en centrum van geestelijk leven in de vorm van een waardige kerk niet kan ontberen.

KAPELAAN W. JANSEN, KAMPEN

Kerk - Altaar – Offer

Bemide Parochianen

Bemmel zal herrijzen ! Dat was de leuze van al zijn bewoners toen zij na de verschrikkelijke oorlogswinter van 1944 uit de ballingschap naar hun verwoeste haardsteden terugkeerden. En thans herrijst Bemmel veel schoner dan het ooit geweest is. Spoedig zal Bemmel ook weer zijn Godshuis hersteld zien, waar de eredienst zich weer in haar volle luister zal kunnen ontplooiën. Heel Bemmel wil daartoe medewerken en ook zijn priesterzonen, die aan de H. Donatus-parochie zoveel te danken hebben, willen bij deze actie niet achterblijven. Zij hebben samen besloten bij hun dorpsgenoten te gaan ijveren voor het belangrijkste van heel de kerk n.l. het altaar. Het middelpunt in onze kerken is niet, zoals bij de protestanten, de preekstoel maar het altaar. Heel het kerkgebouw is er omwille van het altaar. En het altaar is er omwille van de H. Mis, dat in niets verschilt van het eens op Calvarië gebrachte offer, behalve in dit ene punt, dat het Kruisoffer een bloedig offer was en de H. Mis een onbloedig offer is. Alleen de wijze van offeren verschilt. Offeraar en Offerande zijn dezelfde : Jezus Christus. Het altaar draagt het offer en daaraan ontleent het zijn hoge eerbiedwaardigheid. Op zijn beurt wordt het kerkgebouw geëerbiedigd en gewijd omdat het de beschutting is en de omlijsting van het altaar. Bij de herbouw der kerk wordt er dan ook vooral op gelet, dat het altaar nu voor allen zichtbaar is, zodat de uitzichtloze plaatsen achter de pilaren worden weggewerkt en een transept wordt gebouwd. De priesterzonen van Bemmel, zo nauw met het altaar verbonden, komen een edelmoedige bijdrage vragen voor het voornaamste van de kerk, het altaar. Hoe groter en edelmoediger Uw bijdrage is, des te aangenamer aan God ' en des te krachtiger zullen Uw gebeden en offers zijn, welke gij op het altaar van Uw kerk met Jezus samen aan God zult opdragen.

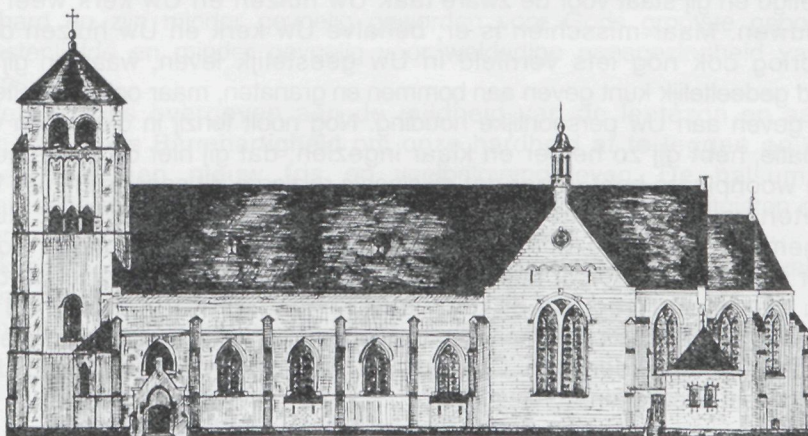
PATER G. A. ZEGERS, M.S.F., BAARLO

Een Priester op weg naar zijn Missie

Dorpsgenoten

De kerk is de woonplaats van God. Alle volkeren hebben dit begrepen. Hoeveel prachtige kathedralen, basilieken en parochiekerken getuigen niet van dit geloof

Op mijn reis naar Borneo heb ik o.a. de kathedraal van O.L. Vrouw te Antwerpen bezocht. Eén stuk bouwkunst De trots van Antwerpen ! De uiting van een diep geloof. Ieder had eraan meegewerkt : arm en rijk. Uw kerk wordt thans weer opgebouwd. Gij zelf hebt het grotendeels in Uw macht, om van dit kerkgebouw een waardig huis des Heren te maken, het moet Uw trots zijn, zelf de Heer een huis en vooral een altaar te kunnen aanbieden, dat uit Uw eigen 'middelen, uit Uw offers wordt opgebouwd, een kerk, waarvan heel Uw nageslacht met trots kan zeggen Dit Huis hebben onze voorvaders ter ere Gods opgebouwd. Hoewel zelf in armoedige omstandigheden levend, zich behelpend in woningen, die erger waren dan krotten, hebben zij niets gespaard, hebben zij alles gegeven, om een huis te bouwen, dat niet schoon genoeg kon zijn voor God. Door deze daad hebben zij God willen danken, dat Hij hun gespaard heeft in de vreselijke oorlogsdagen; dit gebouw is het teken van hun dankbaarheid, van hun geloof van hun liefde. De kerk is de woonplaats van God. God heeft de wereld, ons, zo lief gehad, dat Hij, om bij ons te blijven, dat wonder van liefde heeft uitgedacht, de H. Eucharistie. Onder gedaante van Brood is Hij bij ons en wil Hij in het tabernakel in de kerk ons Zijn genade en Zijn

Zo wordt het eens

liefde schenken. Gij gaat naar de kerk om er te bidden, om van God gunsten te vragen en God heeft U zo vaak verhoord. Toont nu, dierbare dorpsgenoten, Uw dankbaarheid en draagt Uw steentje bij, dat God van U vraagt. Geeft blij en God zal het U lonen, duizend maal Moge het mij gegeven zijn over tien jaar, na een vruchtbare missie-arbeid, weer op krachten te komen in de schaduw van de kerk, die gij nu gaat optrekken en dan de H. Mis op te dragen op het hoogaltaar, dat een duurzame herinnering is aan Uw milddadigheid.

PATER LEO BERNDSEN, M.S.F.
R.K. PASTORIE, BALIKPAPAN, BORNEO.

Een stem uit de stad van de Kardinaal

Parochianen van Bemmél

Een parochiekerk is voor een parochie minstens even nood zakelijk als een boerderij voor een boer met 40 bunder land. Gij moogt deze vergelijking niet verder doortrekken en een parochiekerk gaan vergelijken met een boerderij. Er zijn heel grote verschillen. Een kerk toch is het huis van God in de meest letterlijke zin van het woord. En in een parochie is het op de eerste plaats een plicht van de parochie zelf haar eigen Godshuis te bouwen: maar behalve een plicht is het ook een eer. Weest eerlijk ; vóór de verwoesting waren de parochianen van Bemmél in een zorgvuldig verborgen hoekje van hun hart toch maar trots op hun kerk en deze trots gaf hun vreugde. Helaas kwam de verwoesting ! Uw kerk en Uw woonhuizen werden vernietigd en gij staat voor de zware taak Uw huizen en Uw kerk weer op te bouwen. Maar misschien is er, behalve Uw kerk en Uw huizen door de oorlog ook nog iets vernield in Uw geestelijk leven, waarvan gij de schuld gedeeltelijk kunt geven aan bommen en granaten, maar ook gedeeltelijk moet geven aan Uw persoonlijke houding. Nog nooit tenzij in die dagen van evacuatie, hebt gij zo helder en klaar ingezien, dat gij hier op aarde geen vaste woonplaats hebt, maar dat gij slechts reizigers zijt naar de Hemel. Uw geweten zei U toen, dat gij nog iets te herstellen had voor God. Nu is het gemakkelijk dit te doen in woorden en goede voornemens. Toont echter God Uw goede wil ook door daden, waartoe de omstandigheden U nu het meest roepen. In dit geval in daden van vrijgevigheid en milddadigheid ten opzichte van uw parochiekerk en haar hoogaltaar. Weest gedachtig de woorden van Christus, dat Hij zich in edelmoedigheid door niemand laat overtreffen.

KAP. J. VAN SOEST, UTRECHT 13

De mildheid van de bloeiende Betuwe

Dorpsgenoten

Bloesem, bloem en lentegroen kleuren weer het land in de klare zon als voorboden van het frisse, overvloedige leven, dat opwelt uit de vruchtbare Betuwse klei. Daarboven zingt de vogel na de lange winterpauze z'n hoogste lied.

En de mensen, wij echt Bemmelse mensen, die nog leven in en van de rijkdommen van Gods natuur, ook wij botten uit ; wij leven mee met het nieuwe leven van buiten, wij voelen ons jong en fris als de lente.

Bloemen kennen hun eigen schoonheid niet Vogels denken niet na over hun verenpracht De kinderen, zij spelen als vlinders in de zon en tussen de bloemen en denken niet aan de dag van morgen.

De ouderen, zij zien de vogels en de bloemen met bewondering, zij denken na en begrijpen. ... „Als de Hemelse Vader de Ieliën des velds en de vogels des hemels zó kleedt en voedt hoeveel te meer dan ons "

„Maar toch"

O kleingelovigen ! Dat „maar toch" is het wantrouwen van de grote wereld, dat ook is binnengedrongen in ons gemoedelijke Bemmelse van voorheen ; een tekort aan vertrouwen op Gods Vaderlijke Voorzienigheid; een tekort aan vertrouwen op onze medemens.

Niet het rood van de meikersen roept de herinnering aan de bloedige oorlog in ons terug, maar de teleurgestelde verwachtingen in de nog steeds schrijnende wonden van 't gemeenschapsleven, van 't bedrijfsleven en van de gebouwen.

Om ons te beschermen tegen de hardheid van het leven hebben wij ons zelf verhard en zijn minder gevoelig geworden voor Gods grootste gebod, de naastenliefde en minder gevoelig voor weldadige eensgezindheid van het dorpsleven.

Laten wij ons overgeven aan de mildheid van de lentezon en aan de Zon van Gods Barmhartigheid om onze hardheid af te leggen en op te bloeien in een nieuw fris en veelbelovend leven. De balsum van naastenliefde en liefde tot God kunnen wij dan onzelfzuchtig uitgieten om de schrijnende oorlogswonden te verzachten en te helen.

Ook om onze oude kerk in nieuwe luister te herstellen en haar van een monumentaal hoogaltaar te voorzien.

Dan zullen wij met meer luister zingen in een nieuwe Donatuskerk

- God loven wij
- God prijzen wij
- God danken wij

PATER W. STEENHOF M.S.F OUDENBOSCH

Uit de binnenlanden van Borneo

Dierbare Dorpsgenoten

Al zit ik ver van U weg, diep in het binnenland van Borneo, toch kan ik Bemmél niet vergeten. De statie Laham ligt aan een grote rivier n.m. de Mahakam, die me herinnert aan de Waal. De oppervlakte van de Parochie is groot. Verschillende kampongs moeten elke maand bezocht worden. Dit moet en dit kan ook, omdat Laham zelf maar 150 inwoners telt.

Het kerkje hier is maar klein. Wat een verschil met de mooie grote „Donatus“, waarop ik ook eens zo trots was. Wat er nu gaat gebeuren in Bemmél, dat weet ik niet zo precies. Maar de naam St. Donatus betekent „gave“. Is het misschien hierom, dat Bemmél altijd zo royaal is in 't geven? Mogelijk! Ze hebben er nooit schade van gehad. We lezen immers, date et dabitur vobis, d.w.z. geeft en U zal gegeven worden, een rijke overvolle maat.

Laat het hoogaltaar van de nieuwe „Donatus“ dan een prachtgave worden van het milde Bemmél : een prachtgave aan God en de H. Donatus. God zal dan ook weten te „donare“, te geven.

Mijn hartelijkste wensen en groeten.

Parochiezoon,

PATER J. WIEGERS M.S.F. LAHAM, BORNEO.

Mijn lieve dorp in schone streek

in 't land van Rijn en Waal

'k zal immer thuis in Bemmél zijn

waar of ik zwerf of dwaal.

Ik vind geen rust en gene vree

dan in mijn oud bekende stee,

mijn lieve dorp in schone streek,

in 't land van Rijn en Waal.

Programma op Zondag 1 Mei 1949

- 6.45 uur H. MIS, waaronder preek door Kapelaan J. van Soest.
- 8.00 uur H. MIS, waaronder preek door Pater G. Zegers M.S.F.
- 9.15 uur H. MIS, waaronder preek door Pater D. Terstegen O.P.
- 10.30 uur PLECHTIGE H. MIS opgedragen door Pastoor-Deken W. Mulder met assistentie van Pater A. Witjes S.C.J. en Pater W. Steenhof M.S.F. Preek door Kapelaan W. Jansen.
- 6.00 uur PLECHTIG LOF van dankbaarheid, gecelebreerd door Pastoor-Deken W. Mulder, die een dankwoord tot de parochianen zal houden, met assistentie van Pater G. Zegers M.S.F. en Kapelaan W. Jansen.

Onder alle H. H. Missen zullen Priesterzonen der parochie met de schaal rondgaan.

Bemmel, R. K. Kerk

Godsdiensttwist in de trekschuit

Uit: Geschiedenis van Elst door J.L.L. Taminiau, 1946

Een zedentaferaal uit het midden van de 17^e eeuw

Donderdag 30 april 1640. Het was een drukke dag geweest te Elst, waar de Ambtman gerichtsdag had gehouden. Vele aanzienlijke personen waren daar aanwezig en de trekschuit van Elst naar Nijmegen lag gereed om de bezoekers van den gerichtsdag huiswaarts te voeren. Druk pratende komen de reizigers opdagen; het loopt naar het uur van vertrek van de trekschuit. Achtereenvolgens nemen plaats in de kajuit: Dr. Willem Water, Johan Soltman, Mr. Godart van der Pavordt, Mr. Otto de Haert, Mr. Johan Roukens, Jonker Johan van Gendt, Ds. Erardus Wolteri, de Scholtis van Bommel Jelis van der Pavordt, de oud-landschrijver van Over-Betuwe Cornelis Seldens en meer anderen.

Even voor het vertrek komt Jonker Bommel in de schuit en onmiddellijk wendt hij zich tot den oud-landschrijver Seldens met de woorden: Landschrijver, U moet U voortaan beter gedragen, dan U gedaan hebt.

Wat zegt U, Jonker Bommel? Is de vraag van Seldens.

Otto de Haert mengt zich in het gesprek en zegt: Jonker Bommel wil dit zeggen, dat U van de religie afgefallen zijt en nu te Huissen in de mis gaat!

Seldens zeide: Ja, dat is waar en ik heb het gevoel dat ik nu van de duisternis in het licht ben gekomen.

Jonker Johan van Gendt is een aandachtig toehoorder en vraagt: Landschrijver Seldens, wat gevoelen heeft U dan over de Gereformeerde Godsdienst; kunnen zij die daarin gelooven dan niet zalig worden?

Zeker, Jonker, zegt Seldens, beide zijn goed en zoowel de een als de ander kan zalig worden, doch er is wel eenig onderscheid.

De trekschuit is intusschen vertrokken en er heerst onder de reizigers een eenigszins opgewonden stemming.

Als nog meer personen zich in het gesprek mengen zegt Seldens: Tegen U allen ben ik niet opgewassen, laat ik mij dan liever tot mijn oud-predikant wenden. De oud-predikant is Ds. Erardus Wolteri, vroeger te Lent, thans te Beuningen staande.

Dominee Wolteri, die aanvankelijk slechts heeft geluisterd naar de gevoerde gesprekken komt thans aan het woord en zegt tegen Seldens: Wel broeder wat hoor ik, zijt gij van Godsdienst veranderd en zegt ge nu van de duisternis in het licht te zijn? Dat verwondert mij zeer; dat had ik van U niet verwacht. Te Lent waart ge immers onze ouderling en kerkmeester en daar heeft U verscheidene malen het Nachmaal des Heeren ontvangen. En nu zegt U, dat U uit de duisternis in het licht gekomen zijt. Wel dat had ik van U niet verwacht. God, die rechtvaardig is, heeft U met inwendige duisternis geslagen en ontnemt U zijn heilige woorden en Hij slaat U nu ook met uitwendige blindheid, welke straf nederdaalt in uwe beenderen. En wanneer U niet oprecht boete doet, zal Uw ziel en lichaam in het helse vuur terecht komen. Want alles wat gij bij ons gedaan hebt, is anders niet dan huichelarij geweest en Uwe werken getuigen, dat U een huichelaar zijt geweest.

Het is stil in de kajuit als de predikant spreekt, doch één is er die met klimmende verontwaardiging de woorden van Ds. Wolteri aanhoort. Het is Jelis van der Pavordt, de scholtis van Bemmelt, die, zoodra de predikant heeft uitgesproken losbarst met de woorden: Wat, zoudt gij een eerlijk man voor een huichelaar schelden; als gij mij voor een huichelaar scholdt, ik zou U wat anders zeggen

!

Ds. Wolteri vraagt hem: Wat heeft U met deze zaak te maken en waarom trekt U het zich zoo aan? Ik spreek tot een ander toehoorder en heb met U snapper niets te maken! Van der Pavordt, geheel in woede ontstoken, vliegt op den predikant aan, slaat hem zijn hoed van het hoofd, pakt hem bij de haren en slaat hem eenige malen op zijn hoofd. De predikant verzet zich niet. Dr. Water en de Procureur Godart van der Pavordt komen de predikant te hulp en trekken den verwoeden scholtis terug. In zijn woede gaat Jelis van der Pavordt voort met op den predikant te schelden en hem allerlei "vuile" woorden toe te voegen, tot groote ergernis der medereizigers.

Eindelijk komt Jonker Johan van Gendt, gebruik makend van zijn autoriteit, tusschenbeide en legt Jelis van der Pavordt het zwijgen op. Gelukkig voor allen maakt de aankomst van de trekschuit te Lent een einde aan den twist. Toen de Heeren waren uitgestapt, nam de predikant Wolteri zijn hoed af en terwijl hij zich tot Jonker Johan van Gendt wendt, zegt hij: Wel Ed. Jonker van

Gendt en gij vrienden, U lieden hebben gezien, wat in de schuit heeft plaats gehad, ik verzoek U dit te onthouden, om te zijner tijd naar waarheid daarvan getuigenis te geven.

De scholtis Jelis van de Pavordt dit hoorende zegt daarop: Ik wil U in rechten staan waar U wilt. Doet Uw best maar. Daarna ging een ieder zijn eigen weg en men hoorde verder niets meer van het geval, totdat in Juli in Nijmegen een Classicale Vergadering werd gehouden, waarin Ds. Wolteri de zaak mededeelde.

De vergaderde predikanten vonden het een zeer ernstig geval. Niet enkel de bejegening van hun collega, maar vooral de afvalligheid van den landschrijver Seldens was een zaak, waarmede men rekening diende te houden. Ook Jelis van der Pavordt stond bekend als een afvallige en dit was dan ook de reden, dat hij voor Seldens in de bres was gesprongen.

De Classicale Vergadering benoemde drie predikanten uit haar midden, die de zaak tegen Jelis van der Pavordt bij het Hof van Gelre en Zutphen aanhangig zouden maken. Het Hof droeg den Momber op tegen van der Pavordt te procederen.

Bij de behandeling van de zaak bleek, dat van der Pavordt werkelijk de Katholieke Godsdienstoefeningen te Huissen en Hulhuizen, toen op Kleefs gebied liggende, bijwoonde.

De reizigers die op 30 april getuigen waren geweest van de ruzie in de trekschuit werden opgeroepen en getuigenis der waarheid af te leggen.

Bij de behandeling van de zaak beweerde van der Pavordt dat Ds. Wolteri dronken was toen hij in de trekschuit zat, doch Mr. Godart van de Pavordt en Mr. Johan Roukens, die ten huize van Notaris Frans Michielszoon te Elst in gezelschap van den predikant waren geweest, verklaarden dat zij daar vijf personen sterk zijnde, te samen twee kannen wijn hadden gedronken en dus onmogelijk dronken hadden kunnen zijn.

Verscheidene maanden gingen er overheen, voordat het proces was afgedaan. Eindelijk op 18 december 1641 deed het Hof uitspraak en verklaarde den scholtis van der Pavordt uit zijn functie te zijn ontzet, tot dat hij het Hof herstelling van zijn ambt had afgesmeekt.

Indien hij zonder officieele herstelling toch zijn ambt zoude uitoefenen, werd hij gedreigd met deportatie. Bovendien werd hij veroordeeld tot een boete van 50 gulden ten behoeve van de armen en in de kosten van het proces.

Karikaturen van bekende Bemmelingen (6)

Tekening: J. van Eijdsen, tekst: A. Wierink

G. Hermesen

Een veulen, dart'lend in de wei,
Een lammetje in de maand van Mei.
Een kalfje in het groene gras,
Een musje in een waterplas.

Zo onbezorgd en stralend blij,
Zo levenslustig en zo vrij,
Zo is Hermesen – dit typeert hem wel –
Als: “De mens, die opgaat in zijn spel”.

Een korte cursus Genealogie, deel 2

Marijke Hermesen-Jansen

U heeft inmiddels al wat gegevens verzameld bij ouders, grootouders, ooms of tantes. Voordat u naar het archief gaat, moet u bedenken hoe u de gegevens gaat opslaan. Het kan op papier, hiervoor zijn voorgedrukte formulieren beschikbaar, zie voorbeeld van een kwartierstaat. Voor meer dan datums en namen is echter geen plaats. Wilt u andere gegevens vastleggen, zoals adressen, beroepen, verhalen, onderscheidingen dan zijn er ook andere formulieren beschikbaar. Een andere mogelijkheid is om de gegevens in te voeren op de computer. Dan kunt u de gegevens ook gemakkelijk corrigeren en aanvullen en steeds opnieuw een bijgewerkte afdruk maken. Een goed programma hiervoor is Aldfaer en dat is gratis te downloaden op www.aldfaer.nl

Het is een makkelijk en overzichtelijk programma. Alle mogelijke gegevens zijn hier in te voeren, van ouder tot achter-achter neven. Maar ook foto's, beroep, verhalen, adressen enz.

The form is a structured template for recording genealogical data. It features a grid-like layout with various symbols (circles, triangles, lines) and labels for different types of information. The top section is for parents and grandparents, the middle section for siblings and other relatives, and the bottom section for a bibliography. The form is designed to be filled out with specific data points, such as names, dates, and relationships.

Een kwartierstaat formulier van de Nederlands Genealogische Vereniging.

Archieven

Iedere provincie heeft een provinciaal archief en sommige steden hebben een stads- of gemeentearchief al dan niet gecombineerd met een streekarchief. Komt uw familie uit Gelderland dan kunt u bijvoorbeeld naar het Gelders Archief in Arnhem of naar het Regionaal Archief in Nijmegen, het stadsarchief van Zutphen, het gemeentearchief in Apeldoorn of het erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers. Op www.archieven.nl kunt u informatie vinden over archieven in Nederland.

Gelders Archief

In het Gelders Archief bevindt zich een enorme hoeveelheid gegevens over de provincie Gelderland, zoals de akten van de burgerlijke stand, kerkboeken van voor 1811, maar ook notariële, rechterlijke en provinciale archieven en nog veel meer.

Burgerlijke stand

Als voorbeeld nemen we hier de burgerlijke stand. In het Gelders Archief vindt u de burgerlijke stand van alle gemeenten in Gelderland. U vindt er de gegevens over geboorten, overlijden en huwelijken. Scheidingen komen ook voor maar voor 1900 slechts sporadisch. U vindt ze meestal bij de huwelijksinschrijvingen. Belangrijk bij de huwelijken zijn de huwelijksbijlagen.

Het zoeken in de burgerlijke stand is makkelijk gemaakt door de zgn. tienjarige tafels. In de studiezaal staan boeken die telkens een periode van 10 jaar beslaan en waarin de namen van de personen staan die geboren, gehuwd of gestorven zijn. De namen staan op alfabet en met vermelding van datum en aktenummer. Met deze gegevens gaat u naar de kasten met microfiches en zoekt u de juiste microfiche op en leg die onder een leesapparaat.

Belangrijk is te weten, dat de indeling van de diverse gemeenten in de loop der jaren veranderd kan zijn. Als voorbeeld: Lent hoorde tot voor kort bij de gemeente Elst en nu bij de gemeente Nijmegen. De gegevens van Lent (voor zover openbaar) zijn dan ook te vinden onder Elst. Maar over vele jaren onder Nijmegen. Over deze wijzigingen van gemeenten is ook een boek beschikbaar, dat in het archief ter inzage ligt. Als u nu een microfiche te pakken heeft, kunt u daarvan een afdruk maken en u heeft weer vele gegevens.

De akten van de burgerlijke stand worden in tweevoud opgemaakt. Eén exemplaar blijft bij de betreffende gemeente, het ander exemplaar gaat naar de arrondissementsrechtbank. In een later stadium draagt de rechtbank de akten over aan het rijksarchief waartoe de gemeente behoort.

Geboorte (1811-1902)

Op een geboorteakte staan natuurlijk de naam, de plaats en de datum van geboorte. Verder de namen van de ouders en de namen van degene die aangifte deed en van de getuigen. Vaak ook de leeftijden van de ouders en soms het adres, vooral bij oudere aktes.

Overlijden (1811-1950)

Op een akte van overlijden staat natuurlijk de naam, plaats en datum van overlijden. Ook of de overledene gehuwd, weduwe dan wel weduwnaar was en soms ook het adres waar de persoon woonde. Dan nog wie de aangifte deed en welke relatie die had met de overledene.

Huwelijk (1811-1922)

Een huwelijksakte is wat uitgebreider. Naast de namen van bruid en bruidegom en de plaats en datum van het huwelijk ook de namen van beide ouders en soms zelfs grootouders. En ook de geboorteplaats en -datum van bruid en bruidegom met hun beroepen en hun woonplaatsen. Van de getuigen worden ook de beroepen, leeftijd en woonplaats vermeld. Als een ouder is overleden dan wordt daar melding van gemaakt. Als er een kind voor het huwelijk is geboren dan wordt die meestal erkend door de bruid en bruidegom.

Huwelijksbijlagen (1811-1922)

De huwelijksbijlagen krijgen hetzelfde aktenummer als het huwelijk. Ze bevatten waardevolle gegevens, zoals uittreksels uit geboorteakten of doopinschrijvingen als een bruid of bruidegom voor 1811 is geboren. Of dit het eerste huwelijk is van bruid of bruidegom. Een akte waarin staat of de bruidegom in militaire dienst is geweest. Of had hij vrijstelling omdat hij de enige zoon was. Moest hij wel in dienst, had hij dan toestemming van zijn commandant om te trouwen?

Belang van het noteren van getuigen

Waarom is dit belangrijk? Soms kom je tijdens het onderzoek vast te zitten. Dan kom je voor de vraag of je nog op het goede spoor zit, of je nog wel de juiste familielijn volgt. De getuigen kunnen je dan helpen bij het onderzoek, want vaak zijn dit familieleden. Ook werd men vroeger vaak vernoemd naar opa/oma en ooms/tantes. Dus, noteer alle gegevens die u vindt.

In de burgerlijke stand kunt u dus terugzoeken tot 1811. Sommige gemeenten begonnen pas in 1812. In 1811 werd door Napoleon het bijhouden van de gegevens van de burgers van een stad/dorp verplicht gesteld. Als u niet weet waar uw voorvaderen gewoond hebben of getrouwd zijn, wordt het wat moeilijker. Maar in vroegere tijden gingen mensen niet zover weg. Meestal bleven ze vooral op het platteland in hetzelfde dorp wonen of een dorp in de buurt waar hun partner vandaan kwam. Kwam uw voorvader uit Bemmelen

zijn bruid uit b.v. Doornenburg, dan werd het burgerlijk huwelijk gesloten in Bemmél, waar het gemeentehuis stond, en het kerkelijk huwelijk meestal waar de bruid vandaan kwam, dus Doornenburg. Over het algemeen was men honkvast.

Openbaarheid

Niet alle gegevens van de burgerlijke stand zijn openbaar. De gegevens tot 1902 wel allemaal openbaar, na 1902 geldt het volgende: geboorteakten na 100 jaar openbaar, overlijdensakten na 50 jaar en huwelijksakten na 75 jaar. Echter niet alles wat openbaar is, is ook beschikbaar in de archieven. De gemeenten dragen de gegevens per blok van 10 jaar over aan de rechtbank en daarna worden ze naar het rijksarchief overgebracht. Dus de huwelijksakten van 1933 tot en met 1942 komen pas in 2017 beschikbaar.

Bevolkingsregister en de persoonskaarten

Naast de burgerlijke stand leggen de gemeenten ook gegevens vast van de bevolking in de zogenaamde bevolkingsregisters. Aanvankelijk zijn dit dikke boeken, soms losbladig, waar alle personen die in de gemeente wonen vermeld worden. In Bemmél gebeurt dat eerst per woonhuis, beginnend in De Pas en eindigend op Klein Baal. Later wordt het alfabetisch op achternaam bijgehouden. Vanaf 1939 zijn de gemeenten overgegaan op de zgn. persoonskaarten.

1) Vergel. met gebakte (dagt. en jeraat) No. 44		2) Gesl. v.	
3) van Meegen --		7) Beroep (h-o)	
4) op 30 Maart 1889		Warmezenier (h-o)	
5) op. Elst Gld		zonder	
6) op. Ned			
8) Zoon van --			
9) Jongelager, Wilhelmina--			
10) Geboren			
11-12) Geboren op 10 Mrt 82			
13) Houdelijke geboorte op 22 Jul 05			
14-15-16) Houdelijke geboorte op 27 Nov 41			
17) Afgevoerd (dagt. en gem.)			
18) Nijmegen			
19) Geslachtsnaam en 10) Voornamen			
20) Ebben, Maria Geertruida			
21) Dagt. sangfte (22) Gemeente en adres			
BEMMEL A 2			
23) vernieuw Jan 55 de Pas 23			
24) 24 mei 57 Plakselaan 6			
Overleden te Bemmél op 21 mrt 19 58			
Gegevensverzekering op grond van art. 6 van de Overeenkomst van de Staatssociëteit van Binnelandse Zaken en het bestuur van de Stichting Centraal Bureau voor Genealogie inzake het beheer van het "centraal archief van overledenen" naar de regels gesteld in hfd.st. 5, art. 53 van de Regeling gemeentelijke bestuursadministratie persoonsgegevens van 26 september 1994 (St. c. 187 d.d. 29 september 1994) en tegen een vergoeding als vermeld in hfd.st. 4, art. 47 van dezelfde Regeling. De verzekering geschiedt persoonlijk. Verdere verspreiding is behoudens schriftelijke toestemming niet toegestaan. Alleen wanneer op de achterzijde kinderen en/of meerdere echtgenoten zijn vermeld is ook de achterzijde gekopieerd.			

Persoonskaart van Gijsbert van Meegen.

Van een persoon worden geboorte, huwelijk en overlijden bijgehouden, maar ook beroep, woonplaats(en), geloof etc. Sinds een aantal jaren zijn deze laatste gegevens niet meer openbaar vanwege de privacy.

Als iemand komt te overlijden, dan gaat de persoonskaart na verloop van tijd (1 tot 1,5 jaar) naar het Centraal Bureau voor Genealogie in Den Haag. Bij dit bureau kunt u een kopie van deze kaart aanvragen. Een formulier hiervoor kunt u downloaden op www.cbg.nl

De persoon waarvoor u een kaart wil aanvragen moet dus overleden zijn na 1938. Na 1 oktober 1994 zijn de gemeenten overgegaan op een geautomatiseerde bevolkingsadministratie. Vanaf die tijd gaan er alleen lijsten van overledenen naar het CBG.

Literatuur

"Geldersen gezocht" van Pieter Wissing. Dit boek is o.a. bij het Gelders Archief te koop.

Volgende keer over zoeken op de computer en hoe verder als de burgerlijke stand geen gegevens meer voor u heeft.

Internet wetenswaardigheden

Adri Stuart

Digitale Stamboom Rotterdam

Voor wie Rotterdamse voorouders heeft, is er een geweldige digitale bron bij: meer dan een half miljoen gezinskaarten uit de periode 1880 tot 1941. Deze kaarten zijn onlangs gescand en nu gratis te doorzoeken én te downloaden via de Digitale Stamboom Rotterdam.

Gezinskaarten waren tussen 1880 en 1941 een onderdeel van de bevolkingsregistratie. Van alle inwoners van de stad hield de gemeente gegevens bij zoals naam, geboortedatum, burgerlijke staat, adres, beroep en kerkgenootschap. Op een gezinskaart staan al die gegevens van familieleden die op één adres bij elkaar woonden.

Zie: <http://www.gemeentearchief.rotterdam.nl/collectie/digitale-stamboom>

Stichting Exodus Wandelevelenement

Het centrale thema van deze site is de verplichte evacuatie in het najaar 1944 en de terugkomst in mei/juni 1945. Ook wordt aandacht besteed aan de hevige strijd, die er plaats gevonden heeft.

Zie : <http://www.exodushuizen.nl/>

Historische context van Rijkerswoerd terug aan de Linge

Martien van Hemmen, Stichting Exodus Wandelevenement

Op zondag 3 juni is de landelijke "Dag van het Park". Dat geldt ook voor Park Lingezen. Dat park ligt voor een deel in de gemeente Lingewaard, in gebied van de voormalige gemeente Bemmelen, en daarmee betreft het werkterrein van onze Historische Kring Bemmelen. Het is een gebied, dat in de volksmond "op Bergenden" wordt genoemd. Met respect en ontzag wordt het geassocieerd met een spannende oorlogshistorie.

Op 3 juni a.s. zullen diverse aan de oorlogsperiode 1944-1945 gerelateerde activiteiten plaatsvinden. De bedoeling is om de zware strijd in herinnering te brengen en te houden.

De Operatie Market Garden strandde in de Over-Betuwe. De geallieerde legers kwamen weliswaar de Nijmeegse brug over, maar halverwege Arnhem werd de opmars gestopt door de Duitse bezetters. In feite kan gesteld worden, dat gedurende ongeveer 7 maanden de stroom de Linge het front vormde. Bemmelen kwam in de frontlijn te liggen.

In die tijd werd door de Duitsers nabij Elden de dijk doorgestoken en het resultaat was, dat de Betuwe onder water kwam te staan. Het werd op zijn zachtst gezegd erg drassig en moerassig, zodat zwaar militair materieel vast kwam te zitten. Dit bemoeilijkte de mobiliteit en de legers bleven dus zo'n 200 dagen een positieoorlog voeren.

Op dat moment was het hier in de regio een niemandsland. Iedereen was gedwongen huis en haard te verlaten, dus geëvacueerd. Dit wordt ook wel de grote uittocht, de exodus, genoemd. Benoorden de Linge was men in het najaar van 1944 de Rijn over gevlucht naar bijvoorbeeld de Veluwe. Bezuiden de Linge vluchtte men naar bevrijd gebied, zoals Brabant. De achterblijvende militairen bestookten elkaar intensief met granaten. Eigenlijk was er bijna geen huis en kerk onbeschadigd toen in mei 1945 de bewoners terug kwamen.

Op de 3^e juni wordt de relatie van deze omgeving met wat in de oorlog gebeurd is, versterkt. Daarmee krijgt het park Lingezen er een extra dimensie bij: de historie uit de Tweede Wereldoorlog.

Patrouille gebied

Tussen september '44 en april '45 vonden over en weer vele verkenningen plaats. Daarbij vielen vaak slachtoffers. Het nabijgelegen kapelletje is gebouwd om die verschrikkelijk tijd en de slachtoffers te gedenken. Er staat

ook een Luisterkei, die de mogelijkheid biedt informatie ter plekke te beluisteren.

De Linge vormde dus de frontlijn en daarom zal op 3 juni het nieuwe fietspad van een naam voorzien worden, die dit markeert.

Datzelfde geldt ook voor de haaks op de Linge lopende nieuwe fietspaden. In totaal krijgen 4 fiets-wandelpaden een aan deze periode verbonden benaming. Ook wordt als het ware de verkenning zichtbaar gemaakt van een

Amerikaanse patrouille (van het 508^e Parachute Infantry Regiment). Op 15 oktober 1944 penetreerde een tweetal militairen van het P.I.R. Duits bezet gebied tot aan Holthuizen.

Op Bergenden waren vele schuttersputten en loopgraven, waarvandaan men de vijand observeerde. Ook langs de Linge waren ter verdediging schuttersputten gemaakt, waar militairen in moesten verblijven. Vaak onder moeilijke omstandigheden: water in de put, veel koude, weinig eten, gevaar voor geweld.

De herinnering in beeld

Er zullen twee kunstassociaties met schuttersputten worden gerealiseerd, zodat de relatie met die tijd op een spannende manier, maar ook educatief verantwoord, wordt getoond aan de wandelaar en fietser. Voor kinderen zal dat ook uitnodigend zijn. De ervaringen van de Amerikaanse patrouille worden getoond in de vorm van een 10-tal panelen. Het wordt dus heel interessant om er die dag bij te zijn: vanaf 13.30 uur worden de diverse onthullingen verricht. Zowel volwassenen als kinderen zullen hierbij een rol vervullen.

Nadere informatie staat vermeld op de

site van de kring, dan wel op www.exodusshuissen.nl. Daar vindt men ook veel informatie over de periode '44/'45 in de Over Betuwe. Noteer de datum en de activiteit maar vast in uw agenda. U bent welkom!

Bijgaand een foto van een door 2 kogels doorboord rantsoenblik. De drager zal het zeker niet hebben overleefd. Collectie Historische Kring Bemmelse.

Tevens een impressie van een gestrande tank op Bergenden.

Oproep

De Historische Kring roept tevens mensen op om foto's betreffende het genoemde gebied door ons te laten scannen. De foto's zullen een welkome aanvulling vormen van onze collectie en eventueel gebruikt kunnen worden in een te organiseren expositie.

Straatnamen in Bemmelse, Haalderen en Ressen

Maria Janssen-van Gelder

Pollenbrink

In 1984 werd, in het gebied grenzend aan de Loostraat en de Dorpsstraat in Bemmelse, een nieuw winkelcentrum met twintig woningen gebouwd. In een advies van burgemeester en wethouders aan de gemeenteraad van Bemmelse werd de naam Pollenbrink voorgesteld. Het advies werd overgenomen en aldus werd de naam voor het nieuwe winkelcentrum vastgesteld in een openbare vergadering op 30 augustus 1984.

Volgens de schrijver van het stuk was de naam afgeleid van het vroegere, reeds lang verdwenen, kasteel "De Pollenbrink". Het zou gestaan hebben waar de, destijds in gebruik

Vanaf de Dorpsstraat.

zijnde, pastorie gebouwd was. Hoewel de plaats niet helemaal juist is, was het wel het terrein van "De Pollenbrink". Het verdwenen kasteel heeft ongeveer gestaan op de plaats van "de grootgrutter die op de kleintjes let". Het gebied van "De Pol en Beeringen" of "De Pol" of "De Pollenbrink" was volgens het Kadaster in 1832 in bezit van de weduwe Johanna Everard, geboren Schrauwen. In de Kadastrale Atlas van Bemmeler uit 1832 is het gebied waar het winkelcentrum ligt in gebruik als tabaksland.

De Loostraat is een zeer oude weg, die overgaat in De Plak en een scheidslijn was tussen landgoederen. De plaats van de straat Pollenbrink en het winkelcentrum De Pollenbrink hebben, behalve de naam, waarschijnlijk geen relatie met het verdwenen kasteel. Het huidige winkelcentrum is te bereiken vanaf de Loostraat en de Dorpsstraat en ligt niet direct aan een van beide wegen.

Vanaf de Loostraat.

In 2007 werd door de Gemeente Nijmegen, na opgravingen en spectaculaire vondsten, een rapport gepubliceerd. Rapport 4, met als titel: Opkomst en ondergang van het leengoed De Poll en Benyngen.

Het is in te zien in het documentatiecentrum van de Historische Kring.

Vooroorlogse Bemmelse voetbalverenigingen

Helgo Borgers

De "Commissie Clubhistorie van Sportclub Bommel" is sinds één jaar informatie aan het verzamelen over de geschiedenis van de club en haar voorgangers. Via via komt er leuke informatie boven water: oude foto's, verhalen, krantenknipsels etc.. Met al deze informatie wil de commissie over enige tijd een boekwerk samenstellen, om het waardevolle verleden van Sportclub Bommel niet verloren te laten gaan!

Sinds de toetreding van T.A.V.E.N.U. (Tot Aangenaam Vermaak En Nuttige Uitspanning) op 26 juni 1920 tot de R.K. Utrechts Voetbalbond hebben meerdere voetbalverenigingen in Bommel het levenslicht gezien. Vóór 1920 werd er ook gevoetbald in Bommel, maar niet georganiseerd bij "de bond".

Voor de oorlog bestonden de verenigingen vaak maar kort, door onderlinge ruzie, geldproblemen of eenvoudigweg te weinig leden om een team samen te stellen. Na T.A.V.E.N.U. (tot 1924) ontstonden achtereenvolgens in 1921 B.H.C. (Bommel-Haalterden Combinatie), Klein Maar Dapper (op de Plak), D.V.S. (Door Vriendschap Sterk), Certo (1924), W.V.W. (Wie Volhoudt Wint, door de r.-k. Kerk opgericht in de zomer van 1927), S.D.O. (Samenspel Doet Overwinnen, tot eind 1927) en vervolgens Serto (opgericht 29 mei 1926). Deze laatste 2 verenigingen gingen met ingang van 1 januari 1928 samen verder onder de naam Serto.

Koninginnedag, 31 augustus 1928: Serto (in witte shirts) op het terrein van Rijssenbeek voor een vriendschappelijk potje voetbal tegen een onbekende tegenstander. We herkennen uiterst links Gertje Peters, met hoed en bal, keeper Jan Bouwman, 7e witte shirt vanaf links Nol van't Hullenaar, 10e witte shirt vanaf links Grad Graven.

Uit aantekeningen achter op de foto halen we ook nog de namen Hent van't Hullenaar, Thé Heijmen, Piet van't Hullenaar en Rik Rijcken. Wie kan ons helpen met het completeren van de namen?

Naast deze 8 verenigingen zijn er eind jaren dertig ook nog zeker 2 jeugdverenigingen in Bemmell geweest, te weten: Juliana en Beatrix. Gevoetbald werd er behalve op het terrein van Rijssenbeek ook wel aan de Papenstraat ter hoogte van de Dijkstraat. Verder speelde de jeugd achter de Leemkuil op een weiland van de familie Costermans. In de twintiger jaren werd er gevoetbald in de polder, verder op een weiland bereikbaar via een pad langs boerderij de Klappenburg en op een weiland van W. Verweijen (de locatie is nog onbekend).

Het team van Serto, omstreeks 1935 bij het huis van de familie van Moerkerk aan de Karstraat. Staand v.l.n.r. Gé van Loon (?), Geert Rikken, Gertje Peters, Jo Janssen, Harry Havekes, Cornelis Stoffels, Piet van 't Hullenaar, onbekend 1. Knielend: Theo Janssen, onbekend 2, Jan Peters. Zittend: Daan Peters, Jan van Beek, Jo Bruins

Door de Duitse inval kwam er in het voorjaar van 1941 voorlopig een eind aan het voetballen op de Bemmelse weiden. Serto heeft zich als vereniging laten ontbinden, omdat men zich moest aansluiten bij de Cultuurkamer. Anderen geven aan, dat de leden van Serto geen trek hadden in het betalen van contributie aan de N.V.B., die door de Duitsers aangestuurd werd. Als we kijken naar het aantal gespeelde wedstrijden in het seizoen 1940/1941 was toen de animo om te voetballen ook sterk gedaald. Teams kwamen niet

opdagen of uitslagen werden niet doorgegeven. Het ledenaantal van Serto liep terug tot 21. Verder dient ook gezegd te worden dat de winter van '40/'41 streng was. De voorzitter van Serto in het eerste oorlogsjaar, Gé van Loon, heeft daarom na overleg met de geestelijk adviseur de club opgeheven.

N. V. B.

GEROYEERDE BETUWSCHE VEREENIGINGEN

Door den N.V.B. zijn in het district Nijmegen (Gelderland Zuid) geroyeerd de vereenigingen Serto te Bemmelen met 21 leden en de vereeniging Haalderen te Haalderen met 43 leden.

Ook is geroyeerd de vereeniging Elst (Utrecht) met 24 leden.

Uit de Gelderlander 13 mei 1941.

Graag komt de commissie in contact met oudere mensen uit Bemmelen, die wellicht uit overlevering, verhalen kunnen vertellen over de beginjaren van het voetbal in Bemmelen. Samen met oude foto's en de circa 250 krantenberichten uit de Gelderlander van voor de oorlog hopen we nog een aantal puzzelstukjes op de goede plaats te leggen!

Inmiddels is er in de kantine van Sportclub Bemmelen ook een historische wand ingericht met een aantal foto's uit de Serto-tijd en tien kampioensfoto's van de eerste elftallen van Sportclub Bemmelen.

Op 1 september a.s. zal er een reünie plaatshebben voor alle oud eerste-elftal spelers van Sportclub Bemmelen.

Aanmelden kan per mail via reunie@sportclubbemmelen.nl

Namens de commissie Clubhistorie:

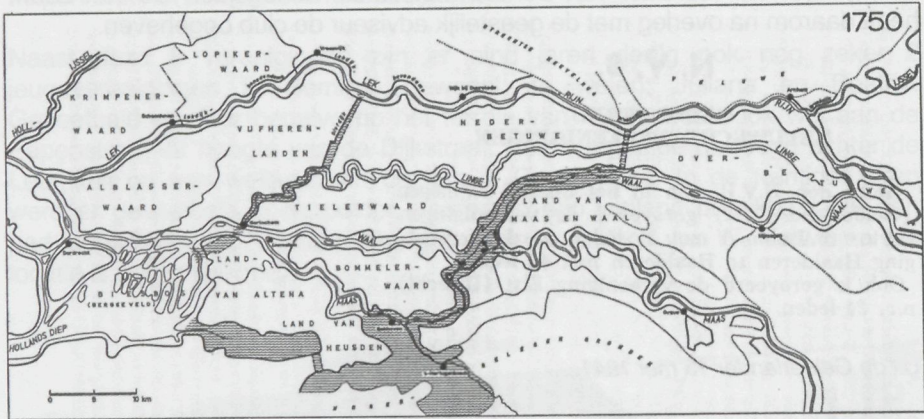
Helgo Borgers (ook per mail bereikbaar via historie@sportclubbemmelen.nl)

De Linge en haar afwatering

Adri Stuart

Op donderdag 23 februari heeft de heer Aart Bijl een lezing gehouden over de Linge en haar afwatering. In de lezing ging dhr. Bijl in op een groot aantal zaken, zoals het ontstaan, de rol in de afwatering, de problemen rond het beheer en onderhoud, het kanaal van Steenenhoek bij Culemborg, de problemen bij de verbeteringen en de diverse commissies om e.e.a. te regelen. Ook al lag de nadruk in de lezing vooral op problemen en veranderingen in het

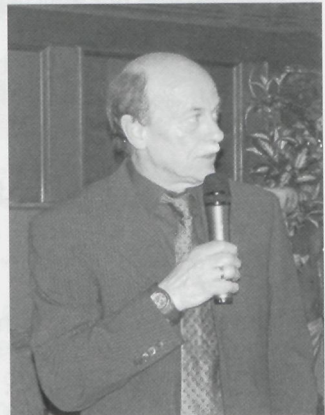
westelijk gedeelte van De Linge, de problemen waren ook voor ons herkenbaar.

De Betuwe rond 1750. We zien hier de grote rivieren Rijn, Waal en Maas. Tussen Rijn en Waal loopt de Linge.

De Linge die door de Betuwe stroomt van Doornenburg tot Gorinchem is met 108 km de langste, geheel Nederlandse rivier. De Linge is ontstaan toen de Betuwe continu bewoond ging worden en de bewoners de behoefte kregen aan grotere stukken landbouwgrond. Ontginnen betekende ook dat het water weg moest kunnen en men begon sloten te graven langs de landbouwgronden om te ontwateren. Hierdoor klonk de grond in de Betuwe in en ontstond in het midden tussen de Waal en de Rijn een lager (moerassig) gedeelte, wetering genaamd, waar het overtollige water van de komgronden op geloosd werd. Doordat de Betuwe van oost naar west afloopt, stroomt het water vervolgens naar het westen. In dat moerassige gebied ontstond de Linge. We hebben het dan over de periode 12^e tot 14^e eeuw.

Van Doornenburg tot Ochten liepen twee weteringen naast elkaar, een noordelijke Rijnwetering en een zuidelijke Waalwetering. Deze twee weteringen waren gescheiden door een smalle aarden wal. Het noordelijke deel van de Over-Betuwe loosde het water op de Rijnwetering en het zuidelijk gedeelte op de Waalwetering.

Historische Kring Bommel

<u>Secretariaat:</u>	vacature	Postbus 219, 6680 AE Bommel secretaris@historischekringbommel.nl
<u>Bankrekening:</u>	Rabobank Bommel 10.57.26.443	
<u>Internetadres:</u>	http://www.historischekringbommel.nl	
<u>Kringlocatie:</u>	De Kinkel, van Ambestraat 1, Bommel Openingstijden: dinsdags 10 – 12 en 20 – 22 uur	
<u>Bestuur:</u>		
Voorzitter	G.Th. Bouwman 0481 - 462709	Brouwerslaan 13, 6681 EB Bommel voorzitter@historischekringbommel.nl
Secretaris	vacature	Postbus 219, 6680 AE Bommel secretaris@historischekringbommel.nl
Penningmeester	A.J.G. van Rossum 0481 - 461856	Sandershof 6, 6681 BT Bommel penningmeester@historischekringbommel.nl
Bestuurslid (genealogie)	A.B.P.M. Stuart 055 - 5410637	Bakershoeve 106, 7326 DM Apeldoorn adri@historischekringbommel.nl
Bestuurslid (documentatie)	M.J.P. Janssen-van Gelder 0481 - 464349	Dorpsstraat 8, 6681 BN Bommel
Bestuurslid	vacature	

Redactie:

De redactie werd gevormd door Gijs Bouwman, Maria Janssen, Maria Loonen, Nol van Rossum en Adri Stuart. Kopij en andere berichten voor de redactie kunnen worden ingeleverd bij de redactieleden.

Het email adres van Maria Loonen is: maria.loonen@planet.nl

Lidmaatschap Historische Kring Bommel:

Deze uitgave wordt gratis verspreid onder de leden van de kring. Aanmelding kan geschieden bij het secretariaat. De contributie bedraagt € 15,00 per jaar; tweede en volgende gezinsleden betalen € 4,50. Cadeaubonnen waarmee u familie, vrienden of bekenden een jaarlidmaatschap kunt schenken, zijn verkrijgbaar bij de secretaris.

